

EMPORI

== REVISTA CATALANA MENSUAL ==

Any II

Administració: Carrer de Méndez Núñez, 3 y 5, Barcelona.

Núm. 13

SUMARI

- Joan Vallès y Pujals.. .. La municipalisació dels serveis. (*Acabament*).
- Joseph M.ª Lòpez Picó.. .. Crepuscles.
- Joseph Calmette.. .. Els documents epistolars d'arxius y l'història de la llengua.
- Vicens M.ª de Gibert .. .. "Les Benaventuranses,, de Cèsar Franck (Traducció de VINCENT D'INDY) (*Acabament*).
- F. Sitjà y Pineda.. .. Nestor.
- Joan Puig y Ferrerter .. .. {
  Matinada d'istiu a Borgonya.
  Cançó íntima.
  Cant del pastor, poeta.
- B. Conill .. .. L'ensenyança a Alemanya. El dibuix en les Escoles superiors.
- Ernest Escalas .. .. Divagacions sobre els tres quadros de la meva cambra.
- F. Tomàs y Estruch.. .. {
  La Fè.
  La Esperança.

COSES ASSENYALADES

El «Bolleti del Diccionari de la Llengua Catalana».

La «Revue Catalane».

La música caòtica segons En Domènech Español, per S.

Curs de Gimnàstica rítmica.

L'Amich del Papa.

Esposició Gargallo.

Publicacions rebudes.

LLIBRES

Teoria de la Revelació, del P. Ignasi Casanovas, per J. M.

Los segells del Rey En Jaume I.—Sigilografia dels Comtes d'Urgell, de Ferrán de Sagarra.

Resum històric de la gesta immortal del Bruch.

Peñas cantábricas, de Rafael de Balbín y Villaverde.

El rayo de luz, de Reynés Monlaur.

Vértigo de altura, de J. González Merrás.

El salto de la novia, de R. Lòpez de Maro, per J. Lòpez Picó.

DIETARI DE CULTURA CATALANA

Conferències.—Concerts.—Bibliografia.

DE FORA CATALUNYA

R.45.132

EMPORI

REVISTA CATALANA DE HISTORIA

EMPORI

JURIOL DE 1908

ANY II : NUM. 13

La Municipalisació de serveis

(Acabament)

XI. ¿Els municipis deuen municipalisar determinats serveis o indústries?

La qüestió cambia moltíssim si 's pregunta si 'ls municipis deuen encarregar-se de determinats serveis o indústries. No pot donar-se a n'això una contestació categòrica. Es aquesta una qüestió eminentment relativa, y la solució que s'hi dongui ha d'esser per a cada cas concret. Defensar *la municipalisació per la municipalisació*, voler implantar-la en un determinat municipi perquè en altres ha donat resultat, es un disbarat. La importància de la municipalisació varia de municipi a municipi, y per decidir si convé o no municipalisar una determinada indústria s'han d'estudiar les condicions en que aquesta indústria 's desenrotlla en el municipi de que 's tracti y en el temps a que 's refereixi. De manera que la importància de la municipalisació variarà de lloch a lloch y de temps a temps.

Per de prompte podem afirmar que mai el municipi ha d'acudir a la municipalisació, que mai s'ha d'encarregar d'un servei o indústria ab fins purament rentístichs, ab

la única idea d'obtindre resultats pecuniaris. Molt be que 'l municipi obtinga aquests resultats a més a més dels primordials que 's proposi. Si 'l municipi acudia a la municipalisació per lo meteix, per exemple, que l'Estat sosté 'ls monopolis, se produirien els meteixos antieconòmichs resultats.

Els fins que 'ls municipis se poden proposar ja 'ls he esplicat. El municipi, al encarregar-se directament d'algún servei o indústria, pot proposar-se: 1.er procurar-se en millors condicions els productes qu'ell necessita; 2.^{on} donar productes als particulars més barato de lo que 'ls hi donen els productors privats. Tothom pot recordar que no fa molt temps nostre Ajuntament acordà produir-se el pà necessari pel sosteniment dels alberchs municipals, y, en èpoques en que 'ls forners venguessin el pà a un preu exagerat, vendre'n també pel públich; 3.er donar productes als particulars assegurant-los-hi la bona qüalitat; 4.^{rt} evitar monopolis; 5.^{nt} afavorir les classes pobres o desvalgudes; 6.^è algún altre fí social. Aixís, per exemple, alguns municipis han monopolisat en ses mans la indústria alcoholera per a vendre aquest producte a un preu molt

més alt que 'l de cost, combatent aixís l'alcoholisme.

Sidney Webb, un dels homes més notables del partit *fabianista* anglès (el *fabianisme* es un partit d'ardents defensors de la municipalisació, que reb el nom de son autor Fabiani), ha ficsat la llista dels casos en que serà convenient la municipalisació. Diu qu'això succeirà:

1.er Quan essent el consum obligatori, la cooperació, per a ser real, deu convertir-se en obligatòria.

2.^{on} Quan el servei qu'ha de realisar-se, essent beneficiós per la comunitat, no produeixi ganàncies. Ex.: la il·luminació dels carrers y places.

3.er Quan el bé públich reclami qu'un servei sia satisfet sens tindre en compte el preu de producció, devent ser ofert als particulars a preu inferior al de cost. Ex.: la escola.

4.^{rt} Quan l'interès de la comunitat resulti millor satisfet ab el major consum possible. Ex.: els hospitals.

5.^{nt} Quan el meteix interès general requereixi que 's vengui un producte a preu superior al de cost, a fi de limitar-ne el consum. Ex.: el ja citat de l'alcohol.

6.e Quan els serveis siguin per sa naturalesa obecte de monopoli.

7.e Quan poden resultar ventatges pel públich col·locant sota una sola administració la producció total d'un servei.

8.^e Quan un servei o 'l sumistre de qualsevol comoditat porta ab sí l'exercici de poders escepcionals o arbitraris sobre 'ls individus o sobre la propietat.

9.e Quan l'autoritat pública pugui produir articles o executar obres derivades de ses funcions pròpies, sense recórrer a intermediaris.

En tots aquèts casos podrà esser convenient la municipalisació. Però, repeteixo, mai se pot dir *a priori* y en termes absoluts si la municipalisació es o no convenient. La municipalisació d'una indústria pot esser convenient a un municipi y no ser-ho en el del costat, y en un meteix municipi pot ser-ho en una època y en un altra

no. El servei tramviari, per exemple, es un dels que 's troben municipalisats en més poblacions y, no obstant, jo crech que si 's tractés de fer-ho a Barcelona seria un disbarat, puix el servei tramviari qu'avui té nostra ciutat es dels millors del món y dels més baratos, de manera que dubto que municipalisant-lo se pogués fer ab més ventatges per a 'ls ciutadans. En cambi si 'l servei tramviari de Barcelona fos, per exemple, com el servei de la Companyia del Nort es en els ferrocarrils, o sia, caríssim y dolentíssim, crech que fóra una de les coses qu'en nostra capital s'hauria de pensar primer en posar en mans del Municipi.

XII. Com ha de fer-se la municipalisació

Sentat que 'l Municipi pot encarregar-se directament de determinats serveis o indústries, y que la conveniència o no de fer-ho s'ha de decidir en cada cas concret y especial ¿com ha de fer-se la municipalisació en el cas de que 'l municipi la cregui convenient y necessària?

El primer punt que 's presenta a resoldre es el relatiu a la determinació de qui es el qu'ha de pendre l'acort. ¿Basta l'acort municipal per a municipalisar un servei? ¿Cal en cambi, qu'aquest acort sia aprovat o ratificat per algú? ¿Qui ha de donar aquesta aprovació?

Admeten tots els autors que no basta l'acort que prengui l'Ajuntament sinó que necessita aquest acort una aprovació superior; però aquesta conformitat entre 'ls autors desapareix quan se tracta de decidir qui es qu'ha de dar aquesta aprovació. Uns admeten qu'ha d'esser el Parlament, y altres qu'han d'esser els veïns del municipi, exercint un verdader *referendum*. Cosa rara: ningú admet qu'hagi de ser el Govern Central. D'entre 'ls dos sistemes dits, la llei italiana admet el 2.^{on}, o sia, el del *referendum*. Pres per la corporació municipal l'acort de municipalisar un determinat servei, se pregunta al cos electoral: ¿Estàs con-

forme en que 'l municipi s'encarregui directament del servei tal, mitjançant tals y quals condicions? Y en un dia de festa se verifica la votació, dipositant els electors en la urna paperetes que diuen *sí* o *no*. Per a poder portar l'acort avant se requereix que la meitat més una de les paperetes diguin *sí*.

Acordada la municipalisació ¿com es més convenient establir-la? No vull esposar les opinions dels autors sobre aquest punt, ni tampoch la pràctica seguida en els diversos municipis estrangers, perquè m'allargaria massa. Sols, en quatre paraules, esposaré lo que disposa la llei italiana, que ve a ser un compendi de les opinions més seguides y de les pràctiques més usades.

Se disposa que per cada servei que 's municipalisi hi haurà una hisenda especial, salvant el cas de que 'ls serveis siguin de poca importància y puguin reunir-se convenientment.

S'ha de dictar, igualment, per cada servei un reglament en que 's disposi la manera com ha de prestar-se.

S'encarrega a un Director tècnic, nomenat per l'Ajuntament per medi de concurs y ab amplíssimes facultats, donant-li una participació en els beneficis.

Hi hà, además, per cada servei una Comissió administrativa, nomenada per l'Ajuntament, y composta de 3 a 7 persones tècniques competents de fóra l'Ajuntament. Aquesta Comissió es la qu'exerceix totes les funcions relatives a oficines, a personal, a sous, es la que presenta a l'Ajuntament el pressupòsit y després els comptes, etc., etc.

Finalment, y prescindint de molts altres punts de menor importància, la llei italiana autorisa als diferents municipis per a formar *consorcis* (aquí 'n diríem mancomunitats) a fi d'encarregar-se de serveis determinats.

XIII. Censures contra la municipalisació

Diré quatre paraules de les censures que s'han fetes a la municipalisació.

Com no podia deixar de ser, la municipalisació, aixís com ha tingut entusiastes partidaris y defensors, ha tingut també acèrrims impugnadors.

Molt llarch es el capítol dels inconvenients que a la municipalisació s'han atribuït. S'ha acudit, en primer lloch, a n'aquell etern argument de que 'l municipi, igual que l'Estat, es mal industrial. Però s'ha contestat a n'això qu'aquest inconvenient se salva acudint als directors y a les Comissions tècniques extra-municipals. Els membres del municipi no es necessari que tinguin especials coneixements sobre la indústria que 's municipalisa, com no deuen tenir aquestos coneixements, tampoch, els accionistes de les grans companyies mercantils. Uns y altres han d'acudir als directors tècnics, y precisament se dona 'l cas de que a Inglaterra els millors directors tècnics, estàn tots al servei dels diferents municipis, essent esplendidament retribuïts.

S'ha dit també que la municipalisació venia a impedir la lliure concurrència. Y això no es cert en la major part dels casos; puix els municipis venen a ser un productor més en competència ab els altres. Y en els casos en que 'l municipi té 'l monopoli d'algún servei, no es qu'hagi creat aquest monopoli, sinó que havent-lo trobat ja establert, no ha fet més que canviar la persona que l'exerceix.

No vull seguir explicant tots els inconvenients atribuïts a la municipalisació y els arguments aduits per combatre aquestos suposats inconvenients. A tots ells se 'ls pot combatre en bloc, dient que aixís com el mohiment se demostra caminant, la possibilitat d'obtindre ventatges de la municipalisació més que ab raonaments, se demostra contemplant la sèrie llarguíssima, interminable, de municipis que tenen municipalisats molts serveis y obtenen ventatges y beneficis.

Combatre la municipalisació d'una manera absoluta val tant com combatre la realitat, com combatre l'èxit obtingut.

XIV. La municipalisació a Espanya

En aquesta matèria, com en tantes altres, a Espanya estem atrassadíssims. Fòra 'ls excorxadors y mercats, qu'això ja 's considera com a servei municipal, y fòra algùn altre servei, com per exemple les cases de dormir que sosté nostre municipi y són casi com a establiments de beneficència, poquíssims son els casos de municipalisació que trobem establerts, y aquestos d'escassa importància. Alguns municipis tenen pròpia l'aigua, algùn altre, com per exemple, el de Jerez de la Frontera, té forns de pa reguladors, el de Salamanca té, a temporades, carniceries reguladores, el de Sanlúcar de Barrameda té criaders de plantes y ceps americans... El cas més típic de municipalisació a Espanya es el de S. Sebastian que té pròpia la fàbrica del gas, no sols pel que 's necessita per l'il·luminació pública, sinó per a suministrar-lo als particulars, ab lo qual logra prestar un gran benefici a n'aquestos, puix els hi serveix el fluit a un preu més baix que 'l que 's paga en totes les altres capitals, y obté, además, com a benefici, algunes mil pessetes anyals.

Y no es estrany aquest atrás en que 'ns trobem a Espanya.

Per a que la municipalisació pugua admetre's, cal:

Que 'l problema de la constitució dels municipis sia un problema resolt;

Que estiga reconeguda la personalitat natural del municipi y que s'admeti, per tant, en ell una vida pròpia;

Que hi hagin solucions per tots els problemes polítichs, socials, administratius y financers qu'en la moderna vida municipal se presenten;

Que 'ls municipis contin ab una robusta hisenda, y que no hagin de viure de les miserables sobres que l'Estat té a be tirar-li;

Que 'l poble, y al dir poble vull dir totes les classes socials, se preocupi de les qüestions municipals;

Que hi hagi un nivell de cultura gens vulgar.

Totes aquestes coses, malhauradament, fins ara no existeixen a Espanya. Algunes d'elles, tal volta ens vinguin ab la nova llei, altres ens les hem de procurar nosaltres.

El concepte que 'ls poders centrals han tingut fins avui del municipi ha sigut contrari a la municipalisació. Fa cosa d'un any, el 23 de Juriol de l'any passat, 1907, se dictà una R. O. referent a n'aquesta matèria, que si no indignés, faria realment riure. L'Ajuntament de València tractà de municipalisar el servei del gas d'aigua per a les atencions pública y particular, y, a fi d'obtenir del Govern la convenient autorisació, instruí l'oportú espedient. La R. O. qu'he citat ve a resoldre aquest espedient y fa constar que «per tractar-se de la 1.ª petició per a municipalisar un servei» convé estudiar molt a fons la qüestió.

Y comensa la R. O., que porta la firma del Sr. La Cierva, a examinar la legislació espanyola que pot tenir relació ab aquest extrem, fent constar que si be dels diferents textos legals, y sobre tot dels de la llei municipal, sembla despendre-se'n que la municipalisació no ha d'esser possible, no obstant aquesta solució no pot admetre's, perquè les modernes corrents porten cap a la municipalisació, per lo qual convé no interpretar la actual llei municipal en sentit restrictiu sinó que s'ha d'interpretar en sentit ampli; que atenent a n'aquestes corrents modernes el legislador espanyol s'ha preocupat ja d'aquest problema havent-lo admès en alguns Decrets que 'l senyor La Cierva cita; que a n'aquest fi s'havia ja presentat un projecte de llei l'any 1905, que no arribà a aprovar-se y que en el projecte d'administració local ja s'admet de plè la municipalisació. Després de tot aquest llarch alegat en favor de la municipalisació, semblava que s'havia d'acabar autorisant a l'Ajuntament de València per a fer lo que sollicitava... però la resolució fou contrària.

Al llegir aquesta R. O. me vingueren a la memòria aquelles paraules que Hannon, noble cartaginès, capdill de la facció oposada als Barca, pronuncià en el Senat d'aquell

país quant Asdrúbal demanà que se li dongués per tinent a Espanya a son nebot, el jove Aníbal: «Reclama, diguè Hannon, una cosa justa; proposo, no obstant, que se li negui.»

En la R. O. d'En La Cierva se desestimà la petició de l'Ajuntament de València per faltar-hi alguns requisits, un dels quals recordo qu'es l'haver instruit l'expedient de conformitat a la llei d'obres públiques, essent aixís que 's devia haver instruit d'acort a no sé quina altra.

Però no sols són els Governes els contraris avui a la municipalisació. Tampoch està 'l poble preparat per a tal cosa, per lo qual he dit, també, que calia més cultura y més interès per les coses municipals. N'hi hà prou recordant lo que succeí quant la cèlebre qüestió del gas d'aigua en aquesta ciutat. Coses aixís succeïrien quan se tractés de municipalisar un servei si no hi havia superior cultura, puix la municipalisació es una de les coses que més passions posa en joch.

Per de prompte 'ls consumidors del producte que 's tracta de municipalisar, si ab això se 'ls assegura aquell a més baix preu, seràn ardents partidaris de la millora; els productors d'aquells productes, en cambi, s'en mostraran encarnissats enemichs y apel'laràn a totes les armes per combatre'l. En la informació parlamentària inglesa de que ja he parlat se vegé 'l cas curiós de que 'ls grans empresaris de les indústries elèctriques anaren a combatre la municipi-

palisació alegant, com a argument únich, el de que aquesta mida era contrària a la llivertat de la indústria. Y precisament en aquells meteixos temps, aquells que tal cosa sostenien havien, gràcies a una combinació sindical, monopolisat la indústria elèctrica.

També acostumen a mostrar-se partidaris de la municipalisació els grans banquers' puix els municipis acostumen a fer grossos emprèstits. Igualment s'hi entussiasmen els empleats municipals... Es precís tenir la suficient serenitat per prescindir de totes aquestes opinions interessades y per saber resistir tots els atachs que no siguin lleals.

* * *

Una reforma d'aquesta índole exigeix, com ja he dit, que tot el poble, que tots els administrats, s'interessin activament per la bona marxa de la vida municipal y, exigeix, sobre tot, que aquesta vida sigui un model d'honradesa y exemplaritat. No deu haver-hi cap punt fosch, no deu haver-hi cap actitud dubtosa... Els Ajuntaments haurien de desitjar la casa tal com la desitjava Druso, el tribú romà, el qual, havent-li promès son arquitecte construir-li una casa sobre la qual ningú del veïnat pogués tenir-hi vistes, esclamá: «Al contrari; construeix-la de manera que les meves accions puguin ser observades per tothom.»

J. VALLÈS Y PUJALS

Crepuscles

I

Rojors y vent.

Rojors de posta il·luminant la serra altíssima y dura, que s'enlaira al cel com un càntich.

Follies del vent que flagella y con mou tota cosa, y pren, y deixa, al passar, estrofes de perfum.

Maravellada de la claretat de la serra y de la força del vent, la plana somriu de la seva facilitat abundosa.

Y en el seu somriure hi hà una lleu tremolor, talment un frisar d'infantina inseguretad.

La pols es un joch d'or entorn dels núvols, perduts en el cel, com flochs onejants d'un mantell de porpra

Encara un moment, triomfen l'esclat de la llum y les veus de les coses. Després tot calla y s'aquieta.

Una vaca —diria's un ídol de bronzo— sola y regina en els prats, enlaira la testa noble y feixuga, y esguarda la serra flamejant.

S'ha fos el sol, y el seu darrer brillar ha sigut com un crit de violència y d'esglai.

II

Devallen en desordre d'ubriagament.

Es un prat amplíssim y de corva fàcil. Les ovelles no saben acostumar-se a l'indefnida llunyania en que terra y cel se confonen en jochs de rubins y amatistes.

—Rubins y amatistes, pedreries de crepuscle.— De la terra s'aixeca tènue boirina... Aixins una blava fumera de sacrifici...

Corren encara les ovelles per el prat; corren engegades dels reflexes d'or que pren l'herba y entontides de l'ignota cançó que vibra en la llum.

Després quan arriben a l'horitzò, al terme aquell en que cel y prada es confonien, s'aturen y s'aparellen.

Tot calla.

Hora d'acabament. Porugues segueixen llur camí les ovelles. De lluny el pastor les conta arrengrades de dues en dues.

Y'l sol com el ciclop orb de l'antiga faula, ab l'ull encès encara de la rojor del ferro cremant, sembla estendre dos braços amplíssims y palpar en la voidor.

III

Ha sigut la tempesta, breu, moguda, y vària en burgit y color com una cacera.

Com una cacera en el bosch que encara s'agita lleument astorat de la confusió que tot l'ha sotmogut de banda a banda.

Els núvols s'allunyen apilotats, fingint en la llur carrera una règia comitiva de cavallers y dames que tornen al palau ab els trofeus de la selva. De tart en tart, incert y mandrós, retruny un trò en l'espai.

— Aixins la confosa remor del renillar dels cavalls y el lladrucar dels gossos y el baladrejar enfosquit dels criats. — S'allunyen els núvols.

Per veure'ls passar el bosch es tot contemplació.

... Passen ja. Darrera'ls núvols llú el sol deforme y cridaner com un jotglar que, entre'ls cavallers que'l tol'eren, fés una festa de la seva figura insolent y ridicola.

JOSEPH M.ª LÓPEZ PICÓ

Els documents epistolars d'arxius y l'història de la llengua ^(*)

Vaig a entretenir-vos uns moments ab determinades recerques y certes publicacions que 'm sembla s'han d'empendre ab particular interès, per asseure demunt ses veritables bases l'història de la llengua catalana.

I

A-n aquest efecte, jo voldria que 's procurés donar-nos una publicació tant complerta com fos possible dels documents epistolars en català que figuren en arxius catalans, anteriorment al sigle xvi.

Els arxius municipals de Catalunya son molt rics en lletres missives (1). La major part de les ciutats y molts còps poblacions secundàries han conservat lo millor de llur correspondència: sien originals, sien minutes, sien còpies transcrites sobre registres (2).

Aquestes lletres constitueixen una dèu històrica de primer ordre, y, si m'es per-

mès retreure un fet personal per evaluar llur importància, hauré de dir que la sèrie de *Cartas Comunas* dels Arxius municipals de Barcelona, son estats, sense discussió, la dèu més abundosa d'ont he pogut estrear lo que 'm calia per escriure l'història diplomàtica de la Revolució catalana sota Joan II (1). ¡Com fóra encara més abundosa la meteixa sèrie per qualsevol qui volgués ressucitar l'història interna d'aqueixa gran crisi política y social d'ont estigué a punt de sortir un Estat català, nascut en les derrerres convulsions de l'Edat Mitja! Mes vull deixar de banda, en aquest moment, l'escepcional valor històrich d'aquesta categoria de documents, per ficsar-me tant sols en lo que 's refereix a la llengua y a la literatura.

Els documents epistolars dels sigles xiv y xv ofereixen, donchs verament, baix aquest punt de vista un major interès.

II

Hi hà un aspecte del qual els meteixos catalans ne queden probablement menys impressionats que 'ls estrangers a la lectura de les lletres missives dels últims sigles de l'Edat mitja; però un francès sobretot ne

(1) La major part de les ciutats catalanes han conservat també un gran nombre de lletres solemniais. Però aquèts documents han d'esser acuradament distingits de les lletres missives. La sèrie que comprèn els documents solemniais, veritables títols municipals, es ordinariament anomenada *Privilegis*: altal per exemple, a Lleida. En altres llochs, el títol d'aquesta meteixa sèrie es *Cartes Reals*, com a Girona. Mes aquest títol s'aplica, per contra a Barcelona, a aquelles lletres missives procedents de personatges que duen corona.

(2) A Girona el *Manual de Acuerdos* enclou nombroses transcripcions de lletres missives enviades o rebudes. De pas podem constatar que, en la meteixa ciutat, igual observació se pot aplicar a les *Resoluciones capituli* que figuren als Arxius de la catedral: vegi's lo que n'ha tret el P. Fidel Fita, *Los Reis d'Aragó y la Seu de Girona*, a *La Renaixensa*, y apart, Barcelona, 1873.

(1) A Barcelona les lletres missives estàn repartides en tres grans sèries distintes dels Arxius municipals: *Lletres closes*, *Cartas Reals* y *Cartas Comunas*.

(*) D'una Memòria presentada al «Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana».

reb una gran impressió, quan s'endinza en la lectura d'aquêts documents.

Lo que 'l sorprèn, es el vigor admirable, la maturitat pasmosa de la llengua catalana en aqueixa època.

Mentres la llengua francesa es encara flotant, indecisa, trabada, la llengua catalana es compacta, viva y precisa. Mentres al francès li manca especialment consistència y sembla no poder-se desfer de no sé quina aspror, el català es ferm, saborès, y si gosés, diria que està *al punt*. Dona la sensació de lo definitiu com el francès dels sigles xvii y xviii.

En una paraula, als últims de l'Edat mitja, el català es ja, en la més ampla acepció del mot, una llengua moderna. Y, de la meteixa manera que Catalunya ha precedit els altres pobles en tot el modern camí de les institucions parlamentàries, ella també, en virtut d'igual precocitat, ha precedit els altres pobles pel tremp de sa llengua nacional: aquesta llengua el sò de la qual tant pur, tant ferm y tant armoniós estava en condicions de suministrar, —si no haguès sigut destruït o deformat per esdeveniments d'ordre històrich,— l'instrument indispensable per propagar una civilització (1).

III

Però, dirà algú, la literatura catalana de l'Edat mitja es una de les literatures més riques d'Europa. Si 'ls documents epistolars ofereixen mostres curioses, no hi manquen obres y fins obres mestres ont aquesta meteixa llengua s'afirma ab no menys vigor y ab més magnificència. ¿Quin es, donchs, l'interès especial que poden tenir les lletres esparses pels Arxius desde 'l punt de vista de l'història de la llengua?

No crech gens difícil la resposta.

Els documents epistolars que 's conserven als Arxius catalans ens deixen pene-

(1) El desenrotlló de l'instrucció a Catalunya en els darrers sigles de l'Edat mitja es un fet molt remarcable y que mereixria ésser palesat ab una cura especial. L'interès social d'un estudi aixís ne despertaria per altra banda un altre de molt poderós baix el punt de vista literari com baix el punt de vista jurídic.

trar més endavant que tots els altres documents en les costums, y, per dir-ho aixís, en l'intimitat de la llengua catalana d'altres temps. La llengua literària ens es constantment accessible gràcies a les obres dels prosadors y dels poetes arribades fins a nosaltres. Lo que ens es menys accessible es la llengua vulgar, el *parlar* dels passats. Els filòlechs saben prou be que es això precisament lo més interessant. Y certament, si per un miracle, qualsevol fonograf de l'Edat mitja hagués conservat fins a nosaltres converses autèntiques de burgesos catalans, contemporanis del Rei Martí o del príncep de Viana, ens en felicitaríem com d'una sort incomparable. Mes, si no podem sentir la veu dels catalans de sigles passats, lo que 'ns fa conèixer més aproximadament aquest *parlar* insassolible, es, sens dubte, el document epistolar que no es pas l'obra afectada d'un escriptor, sinó propiament la ficció de la paraula.

Son, donchs, precisament documents de aquesta mena els que ofereixen en gran nombre a qui 'ls vol estudiar els Arxius de les ciutats catalanes.

IV

Del sigle xv, es d'ont aquêts documents son més abundosos. Se troben de vegades lletres d'escribans professionals, de notaris plens de fórmules: llurs lletres son palesament, segons el nostre punt de vista, les menys interessants. Però al costat d'aquestes, abunden les lletres de cònsuls, de cancellers, de jurats, d'agents encarregats d'alguna missió, de simples particulars: y aleshores es ben de debó la llengua corrent de la vella Catalunya la que se 'ns revela, sota la ploma dels burgesos l'instrucció dels quals no mancaba l'espontaneïtat, y a qui preocupa menys la cura d'escriure be que la d'esser clars y persuassius.

Si aitals documents son infinitament preciosos per penetrar els secrets de la vida política y social del vell Principat, no ho son pas menys per penetrar els secrets de la sintaxis y de la semàntica a l'època més

atractiva de totes: aquella en que 'l català havia assolit el punt més alt de son valor literari.

V

La llengua dels escriptors professionals té sempre quelcom de fictici y de convingut (1); es l'efecte inevitable d'aquest artifici que jo en diria l'agensament literari. Més o menys refinat, més o menys aparent, no deixa de modificar la fesomia de la llengua vulgar que voldriem veure sense vel de cap mena. Per altra part, la nota personal que du un autor a la elaboració de sa manera es molts còps d'una difícil apreciació. El nivell mitg dels esperits, el grau de cultura general, l'estat precís d'una llengua en un moment donat, proporcionen un criteri precíós per una aital apreciació.

Aixís es com els documents epistolars d'arxius poden ser un gran aussili.

En defecte de la correspondència privada, de la qual se 'n son conservats massa poch exemples, convé recórrer sobretot a la correspondència política: l'extraordinaria varietat dels assumptes y de les persones, la infinita diversitat de les qüestions y dels esdeveniments, l'actualitat del quals se forma a cada instant, la multiplicitat de corresponsals de cada dia, les diferències d'origen y de medi qui les distingeixen fan d'aitals sèries de documents una mina inagotable per l'atent recercador, qui ab la ploma a la mà, anota les particularitats de llengua y d'istil; y aixís el fíldlech no pot deixar de trobar-hi una ampla matèria de fcondes comparacions, de suggestives coneixenses.

La meteixa crítica literaria, en el sentit estètiche del mot hi ha d'haver trobat algunes vegades un aussili estimable.

Els professionals de la literatura, poetes o prosadors, no tenen pas el monopoli del

(1) S'ha de tenir en compte, per altra banda, la relació mutual que necessàriament exerceixen les literatures les unes sobre les altres, essent ben cert que no hi hà cap literatura, per nacional que sigui, que no sigui, dins d'amples termes, tributària de l'estranger. L'estudi de la llengua vulgar es precisament el medi més segur que permet, desde 'l punt de vista de la forma, evaluar la part de les influències esteriors.

llur art. Sobre tot en les èpoques d'alta cultura, hi hà excel·lents escriptors fóra d'aquells qui produeixen somniant en la posteritat. Entre 'ls senzills burgesos del sigle xv, s'hi deuria revelar, —no'n dubtèu, — més d'un escriptor de nota desconegut de sos contemporanis y fins d'ell meteix. Una antologia dels millors prosadors catalans s'enriquiria aixís ab més d'un nom nou. Donchs be, un tal home modest, la correspondència del qual es generalment vulgar y sense cap atractiu, sab trobar de vegades els accents d'una verdadera eloqüència; son istil ordinariament fat, guspireja de sobte; la flama d'un sentiment viu y sincer ha fet aquest miracle, y l'esperit tot poderós qui vessa ont vol l'inspiració li ha dictat una plana digna d'esser admirada.

El patriotisme obra sovint aital prodigi, car un amor ardent de *la terra* inspira y vivifica, sobre tot a través dels múltiples atzars del sigle xv, l'ànima d'aquells qui combaten, trafiquen y trevalen per la causa catalana. Es aleshores sobre tot que la llengua catalana ardorosa y oriflamada, desplega totes ses magnificències: la frase s'amplifica, se desenrotlla flexible y brillant y revesteix d'una manera soperba el pensament, sempre clara y segura d'ella meteixa (1).

VI

¿No cal donchs desitjar que s'emprenqui lo més aviat possible un *Corpus* dels documents epistolars catalans?

Millor encara que 'ls textos literaris propiament dits, aquèts documents permetrien estudiar detalladament l'evolució morfològica, l'intrusió de giros estrangers, l'adaptació de neologismes, els diferents resultats de les influències esteriors exercides sobre 'l català (2), y, d'una manera general,

(1) Si volgués citar exemples, els trobaria sense esforç en la llarga y bella correspondència de l'embaixada catalana de 1463, que he publicada no fa molt *in-tenso* en el n.º 11 de les *Pièces justificatives*, de mon llibre sobre *Louis XI, Jean II et la Révolution catalane*. Toulouse. Privat, 1903, in 8.º

(2) Referent a-n això, l'estudi històrich seguit y pregón, de l'acció exercida pel castellà sobre 'l català fóra tant atractiu com profitós. S'ha de considerar aquest estudi com un dels que més interessan a l'història de la llengua catalana.

el desenrotllo intern de la llengua, l'ús diari de la qual n'es el regulador per excel·lència.

Encara que aquèts textos tant instructius baix el punt de vista llingüístich no tinguessin el poderós interès que tenen d'altra banda baix el punt de vista històrich, es ben cert que mereixerien esser col·leccionats y publicats. L'interès filològich d'aitals textos es sobre tot en llur riquesa, més, quan les publicacions fetes fins avui dia son rares y fragmentàries y per tant insuficients.

L'obra es digna segurament de temptar els catalonòfils; y es en veritat considerable. Ella exegirà per esser duta a bon terme, temps, bona voluntat y, per demunt de tot, perseverància. Però la perseverància no es eminentment una virtut catalana? Hi hà donchs el dret d'esperar.

Tot esperant, me sembla que 's podria trevallar immediatament per una primera enquesta preliminar, els resultats de la qual foren ja ben palesos. Fòra qüestió de formar tot seguit un *catàlech* d'aquèts documents epistolars arxiu per arxiu. Un còp establert aquest *catàlech* segons les regles de la crítica, y provist de taules minucioses, constituiria un repertori extraordinariament pre-

ciós, y 'ls historiaires n'esperimentarien ben tost l'utilitat, per poch qu' un curt y substancial anàlisi acompanyés la presentació de cada document.

En quant als llingüistes haurien d'esperar la publicació dels meteixos textos per treure'n el partit degut.

Mes encara s'ha de creure que fins ells ne participarien ben aviat dels beneficis d'aital publicació, car no trigarien gaire a eixir a llum publicacions parcials (1). Cadescú hauria de recopilar les missives qui interessien a sa ciutat nadiua, y de per tot mans acuroses s'allargarien per recullir les deixes dels passats.

Els historiaires y 'ls filòlechs poden, donchs, fer vots unànims perquè el recull dels documents epistolars catalans trobi editors ben aviat.

JOSEPH CALMETTE

---

(1) Faig aquí alusió a reculls en el genre d'aquell que se'm permeterà esmentar, sols perquè es de poch temps y consagrat, per l'iniciativa d'un perpinyanès, a la *Correspondance de la ville de Perpignan*, segons els Arxius municipals de Barcelona. La publicació ha sigut començada y seguida desde 1399 en la *Revue des langues romanes*, porta-veu de la *Société des langues romanes de Montpellier*.

“Les Benaventuranses” de Cèsar Franck

per Vincent d'Indy

(Acabament)

No podent fer aquí un anàlisi detallat d'aquesta epopeia musical, que no aprofitaria gran cosa al lector, me limitaré a assenyalar als músichs de bona voluntat, desitjosos d'estudiar personalment la partició, els punts més sortits aixís com els fonaments abscondits de l'obra.

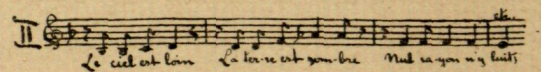
El Pròlech, esposat per un tenor recitant, no es més que la senzilla presentació, per medi dels timbres intrumentals, de la frase que personifica el Crist caritatiu y consolador: Crist es presentit, però encara no parla. La frase no es afirmativa com ho serà més tart, sinó que titubeja misteriosament en unes síncopes espressives:

El primer Cant: *Benaventurats els pobres d'esperit, perquè d'ells es el regne del Cel*, es evidentment la part menys bona de l'obra. El chor, volent expressar el doble sentiment dels «vividors» y dels «desenganyats», per més que'l segón aspecte variant del primer ja s'acosta més a la *melodia-Franck*, es verament un chor d'òpera meyerberiana que un *stretto* vulgar acaba d'espantillar. Més, aixís que termina aquesta pesa teatral, la Veu de Crist se fa sentir per primera vegada; y es una llarga frase melòdica, independent del tema de la Caritat, que s'imposa per sa noblesa y que'l chor celestial repeteix amplificant-la encara més.

Deu observar-se que aquesta primera *Benaventuransa* està construïda exactament com la primera part de *Redempció*; el chor inicial està en *la menor* y té més d'un punt de contacte ab el de *Redempció*; a més, de la meteixa manera que en aquesta última obra, l'ascensió a les regions celestials se fa també per medi del tò de *fa sostingut major* que ha representat sempre per Franch la llum paradisiaca.

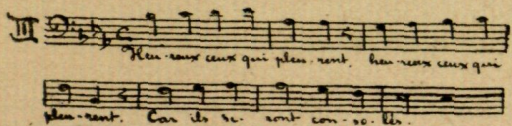
No sé quin crítich ha opinat que'l mestre qui ens ocupa, tant espert en l'ús del *cànon*, ha emprat rarament la fuga en ses composicions..., ara be, sense parlar de les pessas per orga y de la cèlebre fuga per piano, *Les Benaventuranses* desmenteixen palesament l'afirmació del crítich. En efecte, la segona part de l'oratori: *Benaventurats els mansos, perquè ells possehiràn la terra*, no pot esser considerada altrament que com una fuga l'esposició de la qual es perfectament regular, ab el *subjecte*:

el *contra-subjecte*, les entrades succesives y el desenrotllament clàssich, fins que ve el quintet consolador en *re*, de xardorosa melodia, que baixa de les altures com un verader raig d'esperança; el chor, conquerit, se barreja ab els solistes y completa l'impressió per medi d'una successió cromàtica d'esquisida tendresa; després, la Veu de Crist, recitant el text *METEIX* del Evangeli, posa fi a tant bell conjunt.

El tercer Cant es el del dolor: *Benaventurats els qui ploren, perquè ells seràn consolats*. Sobre una espècie de toç de morts continuat, s'esposa, en *fa sostingut menor*, el tema principal, d'un *andante* en cinch parts, de caràcter fosch y tristament concentrat, tal volta encara un poch teatral. Les divisions de nombre par, enquadrades entre les tres repeses del tema, estàn ocupades per les expressions més particularisades de dolor: es la mare plorant al seu fill, es l'orfe plè de timidesa, es l'espòs privat de la dolça tendresa de l'esposa; més lluny, els esclaus anhelant la llibertat (y en aquest punt el medi emprat es també la fuga), després els pensadors y els filòsops esposant llurs dubtes y vanes invencions, sobre el tema meteix de l'esclavitut sentit anteriorment en *re menor*, are en *re major*, com si Franch, candidament irònich, hagués volgut assimilar la filosofia a la servitut. Mes, després d'un crit últim de dolor, tot cambia repentinament; una fresca modulació de *fa sostingut menor* a *mi bemol major* porta ab ella el tema de la Caritat, y la primera vegada en el poema, la Veu de Crist canta aquest tema ja no titubejant y entretallat com en el pròlech, sinó afirmatiu com la manifestació d'amor esperada pels miserables qui sofreixen:

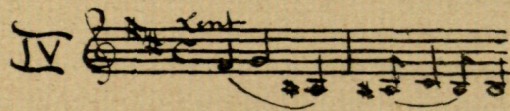
Després, la melodia que fou dolorosa, se transforma y, presentada pel chor celestial, pren l'aspecte d'un tema de consolació. Aviat el mústich oreig que porta la paraula de Crist, se pert al lluny y tot acaba en calma y serenitat.

Com es hermós...

En la quarta part: *Benaventurats els qui tenen fam y set de justícia, perquè ells seràn saciats*, el geni del mestre se revela absolut y sense màcula. No podem fer altra cosa que manifestar nostra admiració.

Es l'orquestra la que comença esposant els dos principis que constituiràn les bases

d'aquesta *benaventuransa*, el principi del desitg

y el principi de la confiança

la melodia de la qual, seguint una marxa ascensional, se desenrotlla juntament ab la primera per a establir-se definitivament en la tonalitat de *sol major*. Llavors, sobre la mediant del tò, però dintre'l sentiment del *si menor* inicial, una vèu de tenor afirma ab paraules lo que l'orquestra acaba d'indicar ab sonoritat; la frase —una *vera* frase melòdica, per cert— se perllonga, s'escalfa y, arribada al paroxisme de l'entusiasme, esclata en *si major* (tonalitat predestinada) ab el tema d'imploració. Y, calmat el desitg, sols persisteix el sentiment de confiança, y la Veu de Crist, combinada ab aquest tema de pregària atesa, ve a sancionar lo que va prometre: «Demanèu y vos serà concedit», en una expansió, llarga estona esperada, de la tonalitat de *si major*.

La quinta *Benaventuransa*: *Benaventurats els misericordiosos, perquè ells alcançaràn misericòrdia*, ens mostra, com en *Redempció*, la violència y el crim ensenyorits de l'humanitat. — Jesucrist ha girat son rostre per no veure l'impietat terrenal, y, valent-se d'un artifici que no haurien rebutjat els mústichs esculptors de les catedrals gòtiques, Franch esposa el tema de la Caritat, però *invertit*, donant-li aquesta modificació un aspecte particularment punyent y dolorós:

Quan el tenor recitant ha esposat la situació, un chor de revoltats, assedegats de venjança, esclata en una exaltació fictícia y

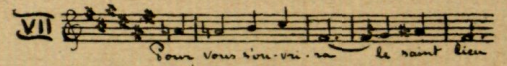
bastant teatral, gens ennoblida per un *stretto* escrit segons les costums de l'òpera del període judaïch. Podria creure's, si això no hagués repugnat al caràcter de Franch, sempre sincer fins en els seus errors, que dit chor d'un art inferior ha sigut col·locat intencionadament en aquell lloch com a contrast per a fer ressaltar les belleses següents; però ni l'ombra de semblant premeditació pot desflorar l'ànima del mestre, y si no ha sapigut expressar el sentiment de venjança més que d'una manera de llochs comuns, es perquè aquest desitg estigué tant allunyat de son cor durant tota sa vida, que mai pogué introduir-lo en ell, ni tant sols imaginariament ab el sol fi de l'expressió musical... Mes, després de tot aquell rebombori, renaix la calma; la Veu de Crist s'eleva per a estigmatizar l'odi estèril, y quan pronuncia aquestes paraules: «Perdoneu als vostres germans», un raig de sol esquinsa la nuvolada: es el tema de la Caritat que porta la llum, produint el tò de *re major* que finalisarà l'obra, y el chor celestial acaba de comentar aquesta aurora que s'aixeca, ab una frase de suavitat, inefable, parenta, però en un grau d'art ben superior, de les melodies angèliques de *Redempció*.

El Cant sisè es el de la puresa: *Benaventurats els nètts de cor, perquè ells veuràn a Deu*; l'ànima de Franch se troba en son element. No crech que, deixant de banda uns breus passatges menys interessants, un esperit dotat de sentiment artístich deixi d'esperimentar devant d'aquest cant una admiració continuada y creixent fins a l'últim compàs.

Les dones gentils y jueues ploren els déus ausents en un dols plany, barrejant-se y combinant-se facilment abdós temes malgrat la doble tonalitat de *si bemol menor* y *re bemol major*; un quatuor de Faritzèus, tal volta un xich massa enfàtich y bastant semblant com esperit al Diàlech del faritzèu y del publicà d'Heinrich Schütz comença a pronunciar vanes afirmacions, mes, per fortuna, aviat cedeix el lloch a un curt recitat de l'Angel de la Mort qui crida a tots,

hipòcrites y sincers, devant del tribunal igualador de Deu.

S'obren les portes del cel y en la resplendent claretat del tò de *fa sostingut major*, un vol d'àngels esposa l'admirable melodia en la qual el *cor pur* del «pare Franch» se revela tot sencer. L'esquisida cadencia que termina aquest conjunt:

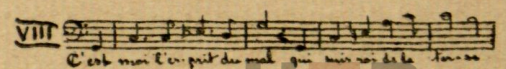

no es més qu'un desenrotllament del tema de la Caritat, reprès tot seguit per la Veu de Crist ab el text meteix de l'Evangelí. Passats uns curts comentaris, en els quals les parts vocals semblen teixir guirlandes florides com les glòries dels Lippi y dels Angélico, Jesucrist deixa sentir una segona vegada la paraula consoladora però en el tò decissiu de *re major*, el de la glòria final; després, valent-se del senzill artifici de pujar el *la natural* en la *sostingut*, la tonalitat de *fa sostingut major* reprèn son lloch, y el chor acaba son cant a plena llum.

No crech que aquest bell monument d'artística puresa pugui mai rendir-se als atachs de la caducitat. Es una adorable meravella.

Era molt difícil sostenir-se a semblant alsària; la part setena: *Benaventurats els pacífichs, perquè ells seràn anomenats fills de Deu*, ens fa baixar de nou a la terra... o encara més avall, ja que un Satanàs bon xich convencional prova d'arrossegar-nos fins al infern.

Aquesta personificació del *mal ideal* (si m'es permès acoblar aquèts dos termes) era una concepció tant estranya al esperit de Franch que jamai pogué expressar-la completament... Sempre me recordaré de sos esforços per posar una cara terrible, de son front arrugat, de les contorsions de sa boca, y dels xocants esclats de sa veu, que 'ns feien més aviat somriure que tremolar, quan cantava:

Pobre mestre! Sa bona fè era completa, ell creia sincerament esser «l'esperit del mal», ell que no havia viscut ni treballat més que per a'l bé! Incapaç de trobar en ell meteix l'espressió de lo que solament podia sentir d'una manera superficial, adopta l'estil dels més dolents eclèctichs, y aquí, encara més que en els cants primer y quint, escriu *alla Meyerbeer*; lo *stretto*:

Il se lève enfin, notre jour,
Le jour de la vengeance!

no estaria fòra de lloch en algun nou *Robert el Diable*.

En fi, Jesucrist arriba, ensorra a Satanàs, y son recitat dona a l'oient una deliciosa impressió de refrigeri, deguda a la serenitat del tò de *si bemol major*, després del descapdellament de tonalitats menors que'l precedeixen. L'entonació suau del *si bemol major* apareix novament, d'una manera molt feliç, en el bell quintet en *re bemol* que clou aquesta part, y s'estableix definitivament ab les paraules: «l'obra del Senyor», com antítesi tonal del *do menor* del príncep de les tenebres.

Vull fer remarcar aquí lo que ja he afirmat en altres ocasions sobre la successió beethoveniana que, quasi sol en son temps, Franch sapigué recullir y fer fructificar. Tant o més qu'en altres de ses obres, en *Les Benaventurances* se val dels medis que li dona la fuga en la segona part y en tot el desenrotllament de la tercera, sense comptar altres passatges menys importants; en quan a l'alta variació, aquesta se manifesta a cada pas en el curs de l'obra: variació, el tema de la Caritat baix sos diferents aspectes; variació, gairabé tota la primera part; variació, l'angèlica idealisació d'un tema de sofriment humà com el del tercer Cant. Aquest sistema de variació prové directament dels *últims quatuors* y no té res de comú ab el *leitmotiv* wagnerià que consisteix, no en una transformació, sinó en un desenrotllament temàtic que troba en el drama sa perfecta aplicació, mes que no estaria en son lloch en una obra pensada

quasi simfonicament com el poema musical de Franch.

Hem arribat al coronament de l'obra, a la darrera *Benaventuransa* que, resumint totes les altres, es a més un monument, podem dir excepcional, en l'història de la Música. Diria's que'l «pare Franch», presentint una era de persecucions y constituint-se, ell també, el *vates* de les antigues epopeies, volia en aquesta obra mestra deixar un bàlsam consolador als qui havien de sofrir per la Justícia, obligant-los a fitar els ulls en el cel, aont regnaràn eternament la pau y la veritat.

Benaventurats els qui pateixen persecució per la Justícia, perquè d'ells es el regne del cel!

Satanàs apareix de nou; l'Esperit del mal, arrogant, però devorat per l'inquietut, vol demostrar a Crist l'inanitat de la victòria que l'Amor ha guanyada; y en aquest punt es admirable, car el personatge ha devingut gairebé humà... Ja no es el diable de teatre, cobert d'oripells convencionals; es l'home ferit en son orgull per la derrota, escupint son odi als peus del tron del vencedor. Aquest sentiment que ja no es una generalitat, una abstracció, sinó un impuls expressiu, Franch el sabrà realisar en una superba provocació.

Mes, Aquell qui ha sigut desafiat per Satanàs no's digna respondre... y es la vèu dels justos, perseguits, però confiant en la Justícia futura, que canta la suavitat del morir proclamant l'única Veritat. L'antítesi entre la tonalitat de *mi major*, en la qual se descapdella l'admirable melodia, y els colors foscos atribuïts a la provocació de Satanàs, causa gran impressió.

Llavors l'Esperit del odi apostrofa als homes qui li resisteixen y els destina als més espantosos suplicis; més els justos no s'inquieten devant de les amenaces, y invoquen l'eternitat ab una confiança cada còp més gran. Satanàs, perplexe, els curulla de grandíssimes injúries y, novament, el chor eleva una tercera invocació un poch més anguniosa al principi... més aviat renaix una completa tranquil·litat, y una adorable

modulació, portant altra vegada el tò de *mi major*, subratlla aquest retorn a la fè inmutable.

Tot s'ensombreix de nou, però dins de les entonacions dolces de *fa menor*, y la Verge, en un sublim *arioso* digne dels de les Passions de Bach, ve a simbolisar en ella l'esperit de Sacrifici; sobre les paraules de l'ofrena divina s'estableix per primera vegada en la partitura, el tò de *fa major*.

Satanàs no pot rès, y se 'n torna a les tenebres exteriors. Jesucrist victoriós plana sobre 'l món, cridant a la multitud de justos y elegits: «¡Veníu els benehits de mon Pare, veníu a mi!»

Aleshores, la tonalitat definitiva de *re major*, sovint presentada episodicament, baixa com una nova llum sobre l'humanitat regenerada, y la Veu divina entona finalment el càntich esperat de la salvació per l'Amor. El tema de la Caritat, proposat mantes vegades en diverses frases, se fa melodia completa, y l'orquestra el reprèn encara ab més solemnitat, mentres que 'ls chors de la terra y del cel modulen uns llarchs y calmats *hosannas!*

En tota aquesta sublim peroració no hi hà cap compàs indiferent, cap nota que no 's trobi en son lloch adequat, cap modulació que no sigui esplicada y motivada per la situació dramàtica.

Veusaquí un art verdader, la radiant bellesa del qual no podrà alterar l'acció dels sigles.

En resum: *Les Benaventuranses* porten la senyal que segella magníficament totes les manifestacions poderoses y duradores del geni humà: la progressió ascendent d'un conjunt armoniós; y, a despit d'alguns defectes que tal volta he subratllat ab massa duresa, empès per un escrúpul d'historiador, aquesta epopeia musical es certament l'obra més gran que s'ha produït de molt temps ensà en l'història de la Música: aixís ho feia constar fa alguns anys un crítich de bona fè: (1)

«Aquesta composició no es solament una de les més vastes que s'han escrit desde Beethoven, sinó que 'm sembla veure-la per damunt de totes les demés d'aquest temps. Potser n'hi hagin de més perfectes, mes jo no 'n sé cap d'inspiració més enlairada y d'halè més sostingut... Aquí tenim l'irradiació de lo sublim y, cosa maravellosa, sense cap aussili foraster, més per la força d'un sentiment únich, per la sola efusió religiosa.»

Si, Mestre venerat, havèu «fet be,» com deia l'Emmanuel Chabrier davant de vostra tomba entroberta, y ningú pot dubtar que l'eterna Justícia vos hagi admès a participar en l'altre vida de la *benaventuransa*, les magnificències de la qual havèu celebrat tant dignament en aquest món.

Trad. per VICENS M.^a DE GIBERT

(1) René de Récy, *La Revue bleue*, 1894.

Nestor

NESTOR Martín Fernández de la Torre, nasqué a la Ciutat de Las Palmas de l'illa Gran Canària. No es, però, de la ja avui quasi bé estingida raça guauche. Té, per la seva mare, sanch italiana y francesa, y anglesa y espanyola pel seu pare.

Nestor, mostrà disposicions per l'Art, se pot dir que desde naixença, car en la més tendra infantesa just complerts dos anys, sense cap precedent ni preparació va fer un dibuix, el qual recullí y datà la seva mare, sobtada de lo anormal del cas, ja que 's tractava d'un dibuix que rès tenia d'infantí ni de barbre, d'un dibuix qu'era una veritable revelació.

Desde llavors, ella tingué gran cura de no contrariar en rès els especials volers del petit. Dòna d'una cultura excepcional, y mare d'exemplar amorosament, vetllà, àvida, aprop d'aquella intel·ligència qui anava florint d'una faisó sempre esperançadora, ab un esplendor veritablement singular.

Ella posà a les mans de Nestor els primers llibres, escullits ab el cor y ab el seny. Ella el volgué ben aprop, quan en l'hora vespral, dins l'intimitat més pura, cada dia s'aplegava ab els seus a fer música en una cambra plena de reculliment. En aquella cambra, desde temps inmemorial, Beethoven hi era honorat. De generació en generació les divines creacions del Gran Mestre hi vibraven per amor y veneració de qualques ànimes escullides.

Y ella fou qui, en un acte hermosíssim de despreocupació, provà el tremp de Nestor, en etat certament prematura, però potser la més encertada, car si el resultat era la victòria podia apoiar en bona oportunitat l'esforç personal del seu fill ab totes les seves pròpies forces, y si era la derrota, tenia tot el temps desitjable per encaminar-lo vers altres afers, vers altres finalitats.

Fou donchs a set anys, qu'ella el posà en possessió del cabal necessari per adquirir els estres y materials ab que poder pintar un quadro *com a-n ell li semblés*. Nestor, no dubtà un instant. Adquirí tot lo que li mancava, y se posà a la tasca. L'obra fou enllestida prest. Llavors, —això era lo pactat,— el petit artista, completament sol, s'embarcà per Santa Cruz de Tenerife aont s'obria una esposició de Belles Arts. Arribat que hi fou, esposà l'obra, y fins que la esposició fou tancada no retornà al lloch nadiu.

La prova donchs, no podia haver donat millor resultat. El tremp de Nestor no podia ser de més bona mena. Calia tant sols un xich d'espera. Calia deixar passar encara cinch o sis anys. Mentres passaren, l'esperit de la mare quin florir meravellós de sol·licituts y d'enginys per assaciar y conduir l'ànima tendra y sedenta del fill! Sempre en el sojorn reclòs de la llar, abstreta a tot lo demés del món, en guarda fidel, mirant escolar-se els dies, els mesos, els anys, mirant arribar el terme! .. Prou, encara que aquell fill no fos l'únich, fins sense voler, fins a despit del seu amor envers els altres, per ell devia ser la

l'eliminadura del seu bes maternal més dols, prou en hores d'ensomni, llavors que les mares apar qu'alsin la testa per damunt les carenes de l'avenir, y enllà de lo ignot vegin, ja al bò de llurs camins, els fills en saó d'humanitat, devia somriure al seu Nestor, al seu petit artista, al coratjós navegant de set anys, conqueridor d'un reialme de glòria!...

Per fi, arribà l'hora tan esperada, l'hora de partir vers terres de lluita y d'esplendor. L'infant, era ja un jovencell ardit y reflexiu, y estava ben possehit del paper d'home qui anava a representar. Ab quin anhel devia apropar-se Nestor a-n aquella Londres inmença d'art y civilitat, a-n aquella París de febra y complexitat, a-n aquell Madrid guardador dels tresors pictòrichs de Velázquez y Goya! Còm, en el seu esperit àvit, contingut fins aleshores per la limitació d'horitzons d'un país primitiu y estacionat, devien presentar-se y renovar-se les més insòlites y estasiadores visions! Còm la seva fè, la seva vocació, la seva set, devien crèixer a mesura d'anar avançant en el meravellós romiatge!

Y còm ara, en aquesta Barcelona qui l'enamora, ens diu el profit que li ha fet el beure en les miraculoses fontanes d'art y civiltat qui ha trobades a son pas! Y quina joia per nosaltres barcelonins, tenir-lo per hoste! Quin orgull, qu'hagi feta aquí, la seva primera manifestació artística, qu'hagi vingut entre nosaltres a donar fè de vida a les seves primeres creacions pictòriques d'importància!

Perquè, encara que l'atenció d'un artista, qualsevol que siga, té d'agrair-se coralment, en cas de tant alt valer com el de Nestor, cal que l'atenció sia pagada ab escreix, cal que a les veus de l'agraiment, s'hi ajuntin les del entusiasme.

Y cal que celebrem també, l'oportunitat de l'esposició de les obres de Nestor. L'oportunitat del lloch —el «Círculo Ecuestre»— elegant y seriós. L'oportunitat del moment qu'es el d'una marcada orientació de les Arts Catalanes vers un ideal de civiltat y de refinament.

Es ja per complert fòra de moda donar a les nostres manifestacions artístiques un segell pintoresch. Volem esser coneguts no d'una faisó comarcal, no d'una faisó típica regional, sinó tal com se coneix als pobles qui han sabut universalisar-se, qui han sabut acompassar llur viure al ritme mundial. Volem que les nostres obres d'art donguin una sensació fortament catalana, però volem que aquesta sensació sigui completament desbastada, que no terregi.

La Ciutat, el vaporós ensomni d'ahir, es ja quelcom qui s'encarna en nosaltres, quelcom que 's realisa, que s'imposa, y per tal, volem que predominin en els nostres espirituals afers, l'urbanitat y la gràcia, la normalitat y la delicadesa.

Donchs a-n aquest cantor d'elegàncies y de serenitats, a-n aquest exaltador d'ensomnis y refinaments, a-n aquest artista civil, a-n aquest mestre de ciutadania qui es Nestor, ara que tant galanament s'atura per mostrar-nos les flors de la seva ànima, responem-li com us deia, ab agraiment, responem-li ab entusiasme, procurem que la seva estada entre nosaltres se perllongui, demanem-li altres flors encara, car el seu florir fortifica, educa, suavisa y enlaira; perquè les seves flors temptin als nostres jardiners espirituals tant predisposats ja a la renovació, y tant anhelants, en tot moment, de l'intervenció.

Nestor, ens ne dona un'alta lliçó d'intervenció. Mirèu com ha sapigut armar-se de l'arma eficassíssima del retrat! El retrat, quan es veritable obra d'art, quan es quelcom més que pintura, no es pas cosa que puga oblidar-se tenint-la aprop com altres obres, com altres pintures. Devé immediatament inoblidable, fortament present. Es esperit del nostre esperit qui 'ns intervé constanment, ineludiblement, en tota cosa espiritual desde l'instant que se 'ns fa visible.

Viu en nosaltres y ab nosaltres, y quan té la noblesa, la ponderació y el valor humà que 'ls-e sab donar Nestor, es com si la poesia ens entrés a casa, es com si la bellesa se 'ns agermanés.

Auto-retrato

Tenen els retrats de Nestor aquelles especials qualitats que descriu Baudelaire en la seva encertadíssima definició del retrat *novelsch*. Diu Baudelaire, que 'l pintor en aquest cas, fa del retrat, *un poëme avec ses accessoires, plein d'espace et de rêverie*», y afegeix: «*Ici l'Art est plus difficile, parce qu'il est plus ambitieux. Il faut savoir baigner une tête dans les molles vapeurs d'une chaude atmosphère, ou la faire sortir des profondeurs d'un crépuscule. Ici, l'imagination a une plus grande part, et cependant, comme il arrive souvent que le roman est plus vrai que l'histoire, il arrive aussi qu'un modèle est plus clairement exprimé par le pinceau abondant et facile d'un coloriste que par le crayon d'un dessinateur*».

Mis tres hermanas

Mi hermano Miguel

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Die Schwester der Rosen

Retrato de una dama austríaca

Per això, quan ab l'emoció qui produeixen les grans revelacions, contemplava aquella prodigiosa tela de Nestor qui es el «Retrato de una dama austriaca», aquella deliciosa esquisitat, aquella pintura tant pulcre, tant poch pintura, endevinava en la tonalitat suavíssima de son blanch aeri, com una ordenació de ritmes de fina harmonia qui canten totes les tonalitats del blanch, del perla, de l'ambre, de l'ivori, unificades, tornades una sola y dolcíssima melodia de color, encisanta com una melodia musical. Per això al contemplar aquella posa d'elegància tant natural, aquelles mans divinament humanes, aquells ulls qui 'm rememoraven el vers eternisant de Baudelaire: «*Ses yeux polis sont faits de minéraux charmants*», sentia brollar en mon esperit desconegudes idealitats, y se 'm revelava tot un món de realisables ensomnis.

Y devant la gracilitat primaveral de «Die Schwester der Rosen» sentia l'exaltació magnífica de la forma, l'elogi d'una germanor divina entre l'egregia rosa de carn y la rosa-rosa, veia l'encarnació d'un símbol hermosíssim; me deixava endur, ubriagat, vers un món de roses, sota un cel de roses, per un somni beatíssim de roses y de llum.

«Die Schwester der Rosen» es un idili. «Mirèu,—apar que digui aquella performada dòna,—mirèu, com d'acariciar les roses, les meves mans han devingudes roses vives, com de flairar les roses la meva faç roseja y el meu pit s'es fet d'armònich alenar, com la flor dels meus cabells s'es esponjada devall la pompa de les roses, com vora els rosers guanyava esbeltesa, com d'obrir-se en èxtasi y en maravella davant les roses els meus braços se son allongats, se son tornats inefables, y la meva ànima pura, se purificava encara!»

«Die Schwester der Rosen» es un idili qui brolla castetats y serenors. Es un idili fervorós, enlairat, rublert d'una dolçor inoblidable. Aquella cignia dòna tota envoltada de roses, pren, dins l'ànima contemplativa el lloch sagrat de les coses sens màcula, y l'ànima després canta, canta plena d'insòlita anyorança, plena d'un voler ferventíssim, y ab la frescor d'un aucell a la matinada...

Y ve després el contemplar aquella simpatia familiar de «Mis tres hermanas». Veu-saquit un repòs per l'ànima. La dolça juvenesa es vora l'infantina candorositat. Aquella germaneta gran qui inclina la testa seriosa y pensativa sens abdicar però de la seva elegància donzellina!... Aquella tendror jasmínia de les germanetes xiques!... Hi hà en l'ambient d'aquest retrat l'alè suau y fi d'una mena d'egloga ciutadana... Un reflex de noucentisme enflora les gràcils figures. Y en les més xiques, l'egloga rima evocacions olorores de jardins ab grans pradells d'herba anglesa, ont hi boten pilotes daurades y blaves, ont hi vaga un oreig fresquívol qui esbulla les cabelleres infantines...

«Mi hermano Miguel» produeix una vigorosa sençació de nobilitat. Aquell palau sumptuós un xich enclotarat a la falda d'un puig ont s'hi reflexen l'or y la porpra del ponent, dona al retrat un segell d'alta distinció. La figura senyorivola del jovenet pulcrament habillat, se destaca a primer terme com acabant d'eixir d'aquella maisó principesca. Dirieu que'l jovenet té l'actitut d'esguardar un camí... Un camí qui condueix a una clàssica arbreda, ont deeses nues en la blancor càndida del marbre, eternisen la bellesa y la gràcia, ont hi hà una clariana, bell esguart del cel, en la qual un brollador hi canta la seva melodia de perles... Y allà, vora el brollador, mitg envoltat de boixos hi hà un seient de esculpturada traça, y en el qual tal volta va el jovenet a cercar la quietut y la dolçor d'hora baixa per encetar qualque poema antich, quasi bé inintel·ligible per ell, però que li fa bò de llegir una mena d'instint de selecció y un bon gust qui es de son natural...

Dins la plenitut tècnica de Nestor, dins la seva extraordinària habilitat, «Mi hermano Miguel» es la pintura més *difícil* que 'ns mostra. No tant difícil però, perquè siga això un defecte, mes lo just perquè aquesta pintura tinga una força veritablement imposadora perquè aquest retrat siga una obra mestra de masculinitat y de ponderació.

Força notable y plè de caràcter es el retrat «Mi madre». Té un deix singular y atraient de Museum: sembla com si Nestor hagués volgut posar-hi quelcom més que 'l seu saber y la seva inspiració. Dirieu qu'ha cercada aquella coloració patinosa espresament per envoltar la figura de la seva mare d'un ambient respectuós, d'un ambient de distinció y de veneració. Es aquest retrat, però, d'una gran senzillesa. Cap color hi ressalta massa, cap línia s'hi violenta, y lo aristocràtic de la posa està maravellosament acordat ab els tons seriosos però riquíssims del colorit.

«Auto-retrato» es una pintura en la qual Nestor ens manifesta quelcom del seu credo artístich, en la qual esposa la seva personal concepció del retrat. Es una obra plena d'equilibri y de delicadesa, y potser la més representativa entre totes les seves. Dona una impressió de modernitat veritablement encisadora, y una sensació de vida plenament conscienta y normalisada, en la qual floreixen sens cap violència ni imposició els refinaments y les elegàncies.

Jo crech que bastaria solament aquesta pintura per posar a Nestor en lloch capdal entre 'ls mestres moderns del retrat, y sobretot, per donar-li el nom envejable y honorable de poeta.

Nestor, es dels qui poden volar ab l'ala de tot somni y viure en la vaporositat de tot ensomni. Mai al tornar a tocar terra de realitat, l'enmelangirà el pensar que alló sols era somniar. La seva vida y la seva obra hi guanyaràn cada volta, car ell rependrà l'obra y el viure, rich a cada retorn, d'una nova riquesa espiritual.

Nestor, reposarà sovint sota el llaurer del triomf. Vulga Deu que a l'ombra de les fulles sagrades, no li vingui el desitg de cercar repòs devall l'olivera de la Pau. Vulga Deu donar-li una virior nova a cada repòs sota el llaurer, car del seu lluitar, l'ànima nostra en gaudirà sempre altes benhaurances, lluminoses y aconhortadores visions.

FRANCESCH SITJÀ Y PINEDA

Matinada d'istiu a Borgonya

*En el fons de la montanya
trobo mon reculliment;
de la vall pujo a la cima,
y allí, a l'ombra de l'abet,
mon ànima s'asserena...
El meu cant s'envola al cel!*

*Oh, boscos de la Borgonya!
perfumèu la matinada,
que jo vinch a respirar
dessota de vostres branques.*

*Si be m'agech malaltís,
l'ànima tempestejada,
en alçant l'esguart al cel
recobro ab escreix la calma.*

*Entre 'ls boscos ma cançó
floreix com una rialla,
no es el poeta rimant,
es l'home joiós que canta,
perquè es lliure y se sent sol
en el cim de la montanya.*

*Jo després llenço l'esguart
per sobre 'l remat de vaques
que pasturen l'herba tendra...
y a l'hora que 'l sol ja escalfa
lentament, contemplatiu,
devallo cap a la plana,
resseguint el vell camí
que condueix a ma casa.*

*A l'entrar dins de ma llar,
ab l'olor de la montanya
porto un nou amor al cor
y 'l sol pintat a la cara.*

Cansó intima

Una veu

*Poeta, no has sentit
penetrar dins ton pit
l'alè de matinada,
la calma de la nit,
el cant de l'auzellada?*

*No has sentit, un moment,
a dalt del firmament,
entre la gran claró,
de tot lo existent
la suprema raó?*

*No has sentit, no has sentit
en el fons del teu pit
Oh santa maravel·la!
que l'home es infinit
y que la vida es bella?*

*No has sentit en el cor,
després d'un desconhort
com la fè ressucita...
com va la barca a port
tant feble y tant petita?*

*No has sentit que la fè
no té 'l més lleu podé
en moments de gran pena,
y en un moment serè
ella 'ns somriu y alena?*

El Poeta

*Oh! jo he sentit dins mi
pesà 'l negre destí
com una enorme llosa
que a l'aplanar-me a mi
aplana tota cosa!*

*Però he sentit també
renàixer pera ser
l'echo de l'infinit
quan el meu esperit
s'ha inondat de plaher.*

Cant del pastor, poeta

*Mentres les vaques pasturen
jo, sota 'ls arbres del prat,
a l'ensemps que les guardo
entono mos cants.*

*De nou, ¡oh! dolça natura
en tos braços he tornat!
En la suprema joia
mon cor s'ha abeurat.*

*En tu retrobo la calma
retorno a la soletat...
La prada es més verda
y'l cel es més clar.*

*Oh! benhaurada la vida
suau la sento passar!
En mon cor també sento
renàixer l'amistat.*

*El sol s'ajàu per la serra,
daurant l'ombrívol pinar,
bruelen les vaques,
s'apaga 'l meu cant.*

*Sol ponent daura ma vida!
Encén-la tu! sol llevant!...
La llum que al meu cor penetri
brillarà en l'eternitat!*

JOAN PUIG Y FERRATER

L'ensenyança a Alemanya

El dibuix en les Escoles superiors

(Acabament)

SON tantes les obgeccions y tants els comentaris que podrien fer-se als punts de vista qu'En Kuhlmann no fa més que esboçar —y encara parcialment— que lo més curt y clar per donar una idea de la nostra manera de veure, consistirà en copiar integrament el final d'una memòria sobre la ensenyança general del dibuix— redactada per un distingit company y inspirada gairebé tota en les converses del qu'es el nostre mestre— el més original, discutit y sencer d'entre tots els artistes catalans.

Diuen lo següent les quartilles que m'han sigut permeses copiar:

Unes vegades el dibuix es considerat com a ciència, y la seva ensenyança se confón poch menys que absolutament ab la de la ciència geomètrica (segons els mètodes ja explicats de Smith, Flintzer, Guillaume, etc.); y altres vegades se preconisa el divorci més absolut del dibuix ab la ciència prenent-lo baix un punt de vista del qual podria dir-se'n sentimental, y en cambi en diuen «educatiu de la personalitat» els seus apologistes Pestalozzi, Rousseau, Froëbel, etc. y els partidaris del actual moviment de reforma a Alemanya, Anglaterra, França y Estats Units.

Per altra part se metodisava la ensenyança del dibuix fins no fa gaire temps, començant per les còpies de làmina per a passar d'aquestes als relléus molt planers; d'aquestos als models de bulto en guix, y per últim, d'aquestos al dibuix del natural ab totes les dificultats qu'en l'estudi del clar y obscur aporta la introducció del color y la interpretació de sos valors cromàtics relatius; y ara, en cambi, se rebutja aquest mètode perquè se'l creu contrari al desenrotll de la personalitat, al instint d'observació, y al interès qu'els assumptes deuen despertar entre els alumnes, y se'l substitueix pel sistema contrari —considerant que dit interès sols pot esser despertat per la naturalitat y vida dels models— y que les maneres agenes —o més ben dit, l'estudi dels grans mestres— sols pot fer-se quan s'arriba a dominar l'art fins al punt de poder fer abstracció de la personalitat pròpia.

Finalment s'ha ensenyat y s'ensenya a dibuixar encara, començant per la còpia dels perfils o sia per l'estudi de les línees en sa forma més esquemàtica y simplificada (constituint lo que s'en diu *l'encaix*) copiant després les línees ab tots llurs moviments longitut y complexitat (*el perfilat*); seguint després per l'estudi del clar y obscur, omplint ab taques d'un meteix valor les grans masses de sombra (*el tacat*) y

acabant-lo ab l'estudi complet de les sombres, per a obtenir una harmonia entre 'l clar y obscur, valent-se d'una gradual adició de tons intermitjos fins a obtenir la impressió exacta del natural (*l'esfumat* o modelat).

Però avui dia els partidaris de la Reforma a Alemanya y Suïssa preconisen fer-ho al revés (donant lloch a un sistema impressionista qu'es una modificació absoluta dels sistemes antics) per haver-se ficat en la idea de que es més fàcil obtenir la complicació que la senzillesa, y per lo tant que deu passar-se de lo més complicat a lo més senzill y sintètic: començant aixís per fer l'estudi modelat y acabat del objecte; fent després el mateix objecte en tres tons; tornant-lo a reproduir més tart en clar y obscur y acabant per fer sols sa silueta. En aquest mètode se considera que com més pobre es el medi d'expressió y menor la complicació del dibuix, es aquest més sintètic y en conseqüència més difícil. Al veure donchs que han existit, y encara avui segueixen practicant-se, una sèrie de sistemes per la ensenyança del dibuix, cada un dels quals es completament contrari dels altres, y que lo mateix han produït artistes eminents els uns qu'els altres, acaba un home per preguntar-se si, en aquest cas, la metodologia no té cap importància; però la experiència ens fa veure cada moment la influència perniciososa d'una ensenyança mal dirigida, produint la atrofia de les facultats més poderoses, amanerant les personalitats, y fent repulsiva la classe que deuria ser vista ab el més gran afecte y entusiasme.

Quan la classe no respira un ambient d'amor y respecte, dona lloch a una mena d'aversion incompatible ab la curiositat, l'interès y la compenetració absolutament necessàries a la ensenyança.

* * *

Tota ensenyança deu basar-se en un mètode; tot mètode representa una fèrula y

per lo tant una imposició que ha d'esser exercida per una autoritat—la del mestre. —Però la autoritat no ha de fer-se mai abusiva; sinó que ha de produir els seus efectes, tant intensament com se vulga, fent-se sentir tot lo menys possible; fins assolir l'ideal que l'hàbit proporciona de qu'es pugui prescindir d'ella per haver arribat l'individu (qu'es en aquest cas el deixeble) a adquirir un grau suficient d'*auto-autoritat* per a fer innecessària la exterior. Per altra part s'ha de tenir present, que res pot fer-se sens l'ajuda del mètode; perquè els fets de la vida no son independents els uns dels altres sinó qu'estàn sempre subjectes a un encadenament (a un cert ordre) y en conseqüència a un mètode o sistema, o més ben dit, a una sèrie de sistemes lligats per relacions de dependència o d'igualtat d'origen.

Nosaltres no 'ls podem veure tots a l'hora com tampoch podem veure a l'hora totes les cares d'un mateix objecte y encara menys les relacions entre son interior y exterior. Sols solem veure entre 'ls sistemes els que son més capaços d'impressionar-nos per tenir més a mà, o triem generalment d'entre ells el que creyem que té més influència sobre lo qu'ens reclama l'atenció; y si tenim la desgràcia de creure'l únich y suficient en absolut, limitem nostra esfera d'acció de manera tant xorca y esquifida que acabem fent-nos víctimes del nostre perjudici y convertint en estreta presó lo que havia de ser camí estensíssim y dilatat.

Com més aprop estem del fi pròxim que tractem d'assolir com un fruyt desitjat, més lluny solem trobar-nos dels sistemes originaris y principals.

Per més que les comparacions no son raons, pot representar-se graficament lo que son els sistemes en la Naturalesa comparant-los a un dels seus organismes, un arbre per exemple.

Del tronch van derivant-se 'n les branques primordials; aquestes se bifurquen o trifurquen, etc. y llurs bifurcacions se ramifiquen fins arribar a una sèrie de branquillons més prims cada vegada. Les fulles, finalment,

que aquests treuen van enxiquint-se a mida que s'acosten als brots. Aont s'hi troba el final dels branquillons, —un final de moment,— perquè en cad'un dels brots hi ha la promesa certa d'una continuació sempre creixent.

De tots modos pot representar-se esquemàticament un arbre—en un moment determinat—seguint una llei geomètrica qu'ens faria veure ben clara la de harmonia a la qual està subjecta la Naturalesa sencera: Mes la vida d'aquesta està també subjecte a la llei del contrast. Per això un arbre estenent ab rigor matemàtic el seu tronch y sistemes de branques, fulles y branquillons, es un producte de la nostra abstracció, però no'l trobem mai en la Naturalesa, ja que, —obeint aquesta a la llei del contrast— entrecreua, barreja y modifica els sobredits sistemes ab tal magnificència que acaba fent-los poch menys que imperceptibles.

Tal vegada segueix al fer-ho una llei superior y molt més complexa— la d'harmonia del contrast: però aixís com la fórmula de la primera llei d'harmonia senzilla es assequible y fins innata en l'home (perquè es sols la regla de tres que li serveix a manera de peus per a fer la seva ruta intel·lectual a través de les ciències y de les arts pel natural camí del raciocini) l'altre llei d'harmonia —la del contrast, es del tot invisible a la miopia de l'home.

Nosaltres homes fem com les formigues que per anar boi caminant a cercar el fruyt de l'arbre, hem de passar del tronch als branquillons (qu'es aont sol trobar-se) o d'una branca a l'altra, seguint les sinuositats y reblincades dels sistemes parcials de brancatge —per difícil que siga.— (Y també en això fan els homes com les formigues, que quan han descobert un caminó se van seguint les unes a les altres per no perdre's; fins que abusen tant del camí que 's queden sense fruyt). —Tancar-se en un d'aquells sistemes de brancatge fora com creure que no hi ha cap més fruyt en lloch més. Cal recordar que n'hi han segurament en molts altres sistemes d'un meteix arbre, com hi

han també molts arbres que donen fruyts iguals.—Cal ensemps recordar qu'els homes fins s'assemblen a les formigues en que tenen devegades ales per a volar y intuició per a conèixer quan els hi pot ser el vent favorable o contrari per posar-se de còp en el fruyt cobejat, sens haver de seguir marxant penosament per tota la continuïtat d'un sistema.

Aquesta digressió, tant estensa com necessària, pot ajudar a fer-nos comprendre lo que s'hagi de dir parlant del mètode, aquell ordre y camins que s'utilisen per a assolir el fruyt de veritat.

* * *

La veritat,—qu'es el fons substancial de l'Art,— no sols està en les coses sinó en llurs relacions ab complerta independència de l'home: està també, però, en l'enteniment d'aquest últim y es allavors la veritat, o la relació justa, entre les idees, o la conformitat d'aquest enteniment ab aquelles coses y relacions (es a dir del judici ab la realitat). Al arribar a aquest punt cal recordar que la conformitat sobredita no podrà ser complerta e integral més qu'en casos especialíssims (quan se tracti d'idees molt senzilles, d'abstraccions científiques, per exemple); generalment no podrà ser altra cosa que parcial, perquè l'enteniment humà no pot pas fer-se càrrech absolut de la major part de les coses y molt menos conèixer ab exactitut la complexitat infinita de llurs relacions ab la totalitat de l'Univers.

Per això l'home, dins la seva limitació, no pot tenir la certesa incondicional de les coses més que per medi de les ciències.

Unes vegades els procediments analítics, però més generalment la evidència de les veritats axiomàtiques o fonamentals y llur comparació y desenrotllo, li permeten formular lleis y trobar veritats secundàries contingudes en les primeres, y a-n aquest conjunt se li dona 'l nom de ciència.

Per a arribar a conèixer y formular la major part de dites veritats, se val

l'home de signes com medis d'espressió.

Es per medi dels signes que podem assolir la formulació y el coneixement d'idees noves y unicament per un senzill recort qu'ens excita la idea del ser ab el qual està el signe relacionat.

Entre la infinitat dels signes naturals y arbitraris, son els més generalisats en la ciència el número, el dibuix, la notació musical y la lletra, qu'es un signe de la paraula com aquesta ho es de la idea.

Però aixís com la ciència que tracta dels números s'anomena aritmètica, y retòrica, la que tracta de les paraules, no té altre nom qu'el de dibuix, la ciència que s'ocupa del dibuix, —l'aussiliar més poderós del qual es la ciència geomètrica, com aquell ho es d'aquesta— (per més qu'en algún cas se dongui un nom especial a alguna ciència que tracta d'algún genre especial de dibuix, y aixís l'estudi del dibuix perspectiu dona lloch a les ciències perspectives; el de projeccions a les descriptives, etc.)

Aquesta falta de nom per a la ciència del dibuix es deguda a la múltiple y per lo tant ambigua y confosa significació de les paraules art y dibuix; y es que aquest sol estudiar-se com a fonament de la geometria y les arts del espai, confonent-lo, ja ab la una, ja ab les altres.

Les veritats científiques en general, y particularment les geomètriques, son purament ideals y aplicables no més que a un aspecte entre 'ls molts qu'ens presenta la infinita complexitat dels objectes.

Es veritat que aquest aspecte ens dona una certesa, una relació d'armonia qu'es una regla de tres, una comparació exacte entre l'enteniment del home y una determinada veritat. Però aquesta veritat ve sumada en l'objecte ab moltes altres, que no per menys certes o conegudes son menys importants car llur número es infinit: y aquestes altres queden il·luminades per la nostra ànima ab llum pròpia y diversa qu'ens permet veure-les ab tot el llur relléu, encara que no quedin, sovint, determinades y's perdin en la boira llurs siluetes; si volem donchs representar l'ob-

jecte en veritat, hem de fer una síntesi de veritats.

Malgrat la seva limitació, l'home es perfectament concient de l'existència de l'infinit; y les seves obres poden y solen ser síntesis relatives no sols de lo que coneix per medi del anàlisi, sinó també de lo que present y creu per més que ho desconegui d'una manera exacte y absoluta.

Essent limitat l'home, els seus medis són sempre limitats, y els d'anàlisi no s'exceptuen pas dels demés; per lo qual li resulten per força tots els seus anàlisis incomplets; y com ho coneix prou qu'es aixís y com disposa d'un sentit superior al raciocini que li permet tenir la evidència de moltes coses de manera immediata y segura y sens necessitat d'encadenar-les, y haver-les d'explicar literalment, usa d'aquest sentit per a produir síntesis d'art, que son més veritat perquè son més complertes y responen més a la humana naturalesa, que les síntesis deficientes que li resultarien d'un anàlisi incomplet y parcial com ho es sempre 'l científich.

Quan serveix el dibuix per a produir aquelles síntesis, poden arribar a pendre ses representacions tot el caràcter d'art; perquè ab tal força exciten la sensibilitat imaginària, que fan sorgir y reparèixer sentiments idees y sensacions qu'ens sembla percibir-les, però que no radiquen en l'objecte. Y es que com més semblança hi hà entre l'objecte y el dibuix segons la especial manera de sentir de cada època, més la imaginació s'excita, y aquesta facultat té tendència a oferir-nos ses representacions tot lo més complertes possibles arribant fins a embolcallar-les ab l'idea de temps. Aixís serà més potent l'obra d'art com més punts de contacte tingui ab la veritat y la vida, y en conseqüència com més s'acosti l'objecte que representa a l'objecte tipo (dintre el seu genre) y aquest a la Suma Veritat y Suma Vida que són Potència Suma.

El millor modo d'excitar la imaginació es no distreure-la ab detalls particularistes y innecessaris y recalcar degudament lo es-

sencial y característich, lo que més interessa a tots per son caràcter general y humà en cada poble y època diferents; però sempre cercant l'ordre més superior de veritats. Aquest es el motiu de que 'ls productes de la fantasia (qu'es una aberració per defecte, excés o desordre de la imaginació) parlin al esperit ab menys eloquència qu'els productes d'aquesta última facultat; y aixís s'esplica com es l'art religiós la manifestació de l'art més enlairada desde qu'el món es món; y com l'art grech es més de fantasia qu'el mitg-eval, perquè aquest es molt més complert (per més que siga menys correcte y afinat de forma), y respòn més als sentiments de l'home, per lo menys al home d'avui dia qu'es el que coneixem millor nosaltres.

* * *

L'home —deixant a banda el lliure albir— es un producte de la societat en que viu, y aquesta es una síntesi en la que hi té més o menys influència tot lo que existeix y ha existit. Com més complertes son dites influències més ho es també la societat y en conseqüència l'home.

Pot concebir-se un home y fins un nen, desentranyant d'un nombre limitadíssim de veritats tot una ciència (Pascal n'es un exemple entre molts altres); però les síntesis artístiques no poden ensenyar-se més que pels fets, guiant-se ensemps per un cert raciocini plàstich (de tamany, forma y color) que indubtablement existeix distint del raciocini literal, mes que té, com aquest, la seva llògica perquè es ben racional com humà qu'es.

Tot art deu ensenyar-se, donchs, ab exemples. Com més nombrosos siguin y diferents, més s'enriqueix la personalitat; car la personalitat en art no es altra cosa que 'l resultat dels distints exemples y maneres previament adquirides y asimilades lligades pel sentiment y intel·ligència propis; que per més que apareguin sols lleugerament, com que apareixen constanment arrèu, son

suficients per fer-la recalcar; ab tanta més raó com més dit llaç d'unió se repeteix.

Si 'ls artistes tenen fama de perososos es perquè necessiten precisament, si volen produir, de tota mena d'influències, y no poden —com podia fer-ho Pascal al formular sense conèixer-les les veritats geomètriques d'Euclides, treure de dintre seu meteix la veritat complexa y inesplicable que resplandeix arrèu aont hi hà bellesa. (1)

Aquesta falta d'esplicació exacte y complerta fa que s'en digui igualment art al conjunt de regles per fer be alguna cosa, quan dites regles no estàn encadenades entre sí formant tot un còs de doctrina; regles que tenen per fonament l'esperiença guiada pel sentit comú, però que no son mai evidents per sí meteixes com ho han de ser les veritats científiques: y per això s'en diu de la agricultura, l'art del pagès; de la medecina, l'art de curar, etc. Però aquest concepte de la paraula *art* es molt distint del concepte de l'Art, consol dels homes y vivificador de la matèria: l'Art que —com diu l'Ilustre Doctor Torras— fa resplendir la llum divina arrèu, bo y endinçant-nos en el regne de la Bellesa, y que mercès a la participació de similitut que ab les substàncies o existències superiors hi hà en les formes sensibles, parla directament a l'ànima ab efectes sovint homogenis per més que siguin diferents els medis d'expressió; els quals unes vegades se desenrotllen dins el temps y unes altres vegades dins l'espai, com passa ab el dibuix.

* * *

Sintasant lo dit, per a encaminar-nos a obtenir un concepte clar del dibuix cal recalcar, donchs, lo següent:

La millor divisió que s'ha fet de les Arts es la Mitg-eval al considerar-les constituent

(1) La personalitat no es la originalitat; tothom té la primera més o menos marcada, però no son originals més que 'ls qui saben arribar al origen o lo més pregón de les coses.

dues grans agrupacions. —Les arts del temps. (La música, de la que s'en deriva la literatura), y les Arts del espai (la Arquitectura, de la que venen a ser-ne una conseqüència la escultura y la pintura). (1)

Totes les arts estàn subjectes a les lleis d'armonia, calguent, per a la producció de la Bellesa, la plenitud o concurs de totes les facultats perfectament equilibrades y ponderades. Necessita—per tant—tot Art l'aussili de la ciència.

La arquitectura s'ha de fonamentar en la mecànica aplicada a la estabilitat y resistència dels materials y en el coneixement dels meteixos; per consegüent—entre altres—en les ciències físich-químiques naturals y matemàtiques. La escultura hauria de tenir com a punt de partida la ciència del vuidat o enmotllat; el qual avui —per efecte d'un ridícol perjudici—se considera arrèu vergonyós, y es rebutjat, com era rebutjat arrèu el dibuix y fins la pintura davant del natural —fa encara no cent anys. (2) Y aixís les altres. El dibuix —qu'es un cas especial de la pintura— y com ella meteixa un medi d'expressió per a produir una obra artística, necessita la ciència del dibuix. El dibuix es, donchs, una ciència —com també ho es la fotografia— que unes vegades serveix —com aquesta— per a reproduir sobre un plà la impressió produïda pels objectes en la nostra retina, y altres vegades serveix per a dar-nos idea de dits objectes mediant determinades convencions. —Aquest es el dibuix que pot ensenyar un mestre.— Però el mestre ha d'encaminar als seus deixebles fins a obtenir resultats superiors. La impressió purament fisiològica produïda per un objecte en la retina dels nostres ulls, igual qu'en una càmera obscura, no es pas la impressió artística, la impressió interna

verdadera y sintética que aquest ens produeix en l'esperit; per a que aquesta se'ns presenti clara y ab tots els atributs de la bellesa no sols caldrà l'armonia subgetiva descrita, sinó també l'armonia obgetiva qu'ha de cercar l'artista per medi de la *imitació estètica* (purificant l'objecte de tota mena d'elements pertorbadors de una complerta fruició artística) y de la *acumulació de belleses* (prescindint de lo qu'es tranzitori y accidental, y destriant, recalcant-ho, lo que constitueix el caràcter, essència y ànima de la cosa) segons la especial manera de interpretar y sentir de la seva època. L'artista verdader recull aixís el sentiment sintètic de la societat ont viu, y el cristallisa en forma de veritat artística —bo y transformant les coses— que deixen de ser un cas particular —una veritat particularíssima subjecte a molts reparos y condicions— per a convertir-se en un cas general ab tota la potència y la excel·situt d'una llei.

Cada societat té una manera especial de sentir y de veure les coses com resultant de tota la seva vida espiritual. Cal que l'artista conegui aquesta vida en tota sa imponderable complexitat per a anar de dret, y segur a la realisació de la seva obra ab la fermesa y la serenitat augusta d'un verdader legislador.

Mes en mitg l'estol inmens dels artistes s'hi troben alguns homes escepcionals de radicalíssim temperament y de potència inimitable —les genials obres dels quals estàn a voltes per sobre l'Art— a manera d'espadats inexpugnables y gegantins traspasant les nuvolades aont s'hi congria el llamp. Voler seguir-los es voler estimbar-se. No hi hà cap mestre que proporcioni la flama creadora, qu'es com guspira de la Divinitat.

Tot lo que pot fer un mestre respecte a la ensenyança del dibuix, ha de tenir per base la ciència del espai, complementada ab tot l'ordre de veritats referents a les lleis y naturalesa dels raigs òptichs, lluminosos, etc. y pertanyents a les ciències matemàtiques, físiques y naturals, el conjunt de

(1) De les arts del espai n'han dit modernament arts del dibuix; però aquesta nomenclatura es impròpia y absurda, perquè poden perfectament prescindir molt sovint del dibuix y fins servir-se de medis força més adequats, y ademés perquè 'l dibuix no es propiament un art sinó una ciència.

(2) Els revesavis dels escultors moderns crelen qu'era cosa denigrant, vergonyosa y contrària a la llibertat, que usés l'artista procediments incorrectes y mecànichs per a facilitar el treball —principalment procediments mecànichs.

les quals constitueix la ciència del dibuix; aquesta permet anar molt més enllà servint com de caminadors per a enlairar-nos a la regió de l'Art; sens que això vulgui dir que sigui necessària ni que fallin altres caminadors; perquè tot art s'ha d'ensenyar ab exemples, y son molts els artistes eminentíssims que ab aqueixos n'han tingut prou per a anar deduïnt tota la ciència en ells inclosa. (1)

D'aquella base sobredita prové l'estudi de la Descriptiva; la teoria de les ombres, les perspectives, cabellera cònica axonomètrica y altres, suficient per a obtenir imatges matemàticament exactes de les formes y contorns dels objectes, fent abstracció de totes les demés qualitats: y com ja queda dit que la impressió estètica correspònd a un ordre de veritats més alt y més complet, perquè no sols està en la forma de les coses —sempre mudable y accidental— sinó principalment en llur essència y esperit, *deuràn acompanyar-se els estudis científics esmentats d'una educació especial dels orguens d'expressió* (vista y mà) adquirida per medi del dibuix d'observació directe del natural, interpretat aquest lliure y personalment, el dibuix de reproducció però fet de memòria, y el dibuix imaginatiu dit inventiu o de composició, *y finalment d'una educació intensa de l'esperit* al que s'ha de fer conviure ab cada una de les èpoques de la història que han produït un Art per a fer comprendre al deixeble els motius dels estils y les raons que dictaven la elecció dels models y temes y la llur interpretació artística. (2)

Deuria fonamentar-se donchs, l'ensenyança del dibuix per a poder-li donar un ca-

(1) Si be no es aquest procediment, per si sol massa garantit ni recomanable car la comunicació entre 'ls homes es tant més íntima com més perfecte es el medi de que 'ns valem y no es pas rebuscant fragmentariament la manera més fàcil d'aprendre y retenir en la memòria, sinó relacionant y encadenant coneixements y imatges fins arribar a formar un còs de doctrina.

(2) Per més qu'els medis d'execució puguin en certs moments ser de relativa importància, generalment aquesta es ben migrada; perquè si ab medis oposats poden dar-nos una meteixa idea o impressió dues Arts diferents, ab més motiu pot conseguir-se un resultat igual dintre d'un meteix Art y ab medis consemblants.

ràcter marcadament artístich en l'estudi *gradual, raonat y complert* de totes les maneres o procediments usats pels grans mestres de totes les èpoques ab finalitat semblant a la que persegueix la Naturalesa en ses obres; o sigui, la d'obtenir el màxim de resultat ab el mínim possible de medis; la senzillesa, es sempre qualitat excelsa en les coses.

Ha d'esser l'estudi gradual, perquè'l esperit simplista d'un noi, no pot endevinar, ni entreveure, generalment, la complexitat d'una gran obra mestre, per senzilla que sigui.

Ha d'esser raonat y en conseqüència comparatiu per fer entendre, en cada moment, lo que ab major facilitat pot assimilar-se el deixeble; venint, en cert modo, a servir-nos de pauta en el temps per a el mètode, la història de les arts en els períodes més brillants de les èpoques primitives, egípcia, grega y cristiana, y prenent sempre com a fonament de raó, la comparació ab la Naturalesa y la relació entre les succesives visions y representacions de les coses a mida que van perdent per nostre enteniment llur primitiva complicació.

Ha d'esser, finalment, complet, l'estudi, perquè essent la personalitat la resultant de les impressions y nocions rebudes aplicada a la força espiritual pròpia, com més aquelles siguin, ab més potència podrà aquesta manifestar-se.

* * *

De tot lo dit, resulta que 'l mètode ha de ser lo més ample possible y ha d'estar en funció sempre de l'objecte y del subjecte: es a dir, del objecte que 's proposa cada mena de dibuix, y del subjecte a qui s'ha d'ensenyar.

Aquest, pot eser noi o adult y, en abdós casos, pot succeir que tingui retentiva concreta, local, geomètrica o del espai, o be que tingui retentiva aritmètica abstracta, musical o de temps, ja que tots aquestos noms venen a designar lo meteix.

Quan més forta es la primera, més forta sol ésser la aptitud per les arts del espai, aixís com la segona es la propietat inherent a les arts del temps.

Prenent el cas més convenient, complet y interessant, o sigui el d'un infant dotat de una certa disposició no massa excepcional per la plàstica o d'imaginació y retentiva geomètrica, al qui s'ha d'educar per a el dibuix artístich, se podrà començar deixant-lo dibuixar de memòria y ensenyant-li moltes làmines, models, vistes y permetent-li calcar-les si vol, no sols per a afermar el pols, sinó per a afalagar-lo ab els resultats obtinguts. Inmediatament se començarà a desenrotllar son instint d'observació y se li faràn dibuixar els primers models del natural y també de làmina com a complement, ab l'objecte de que comenci a estudiar interpretacions, procurant qu'els primers siguin objectes senzills però que li interessin, per a lo qual se li ha de donar una certa llibertat d'elecció, y que 'ls segons siguin de factura senzilla y intencionada com solen serho les representacions de les primeres èpoques de la història de les arts, Assíria, Grècia arcàica, Egipte principalment, etc.

Aquèts exercicis s'alternarien, més tart, ab còpies fetes de memòria, mirant l'objecte durant deu o dotze minuts y tapant-lo després mentres se dibuixa; destapant-lo després de dibuixat, durant tres o quatre minuts més; tornant-lo a tapar per a corregir les equivocacions vistes per la comparació, y repetint la operació alguna altra vegada.

En tots aquèts casos deu procurar-se la major rapidesa y espontaneïtat, comparant-se a ésser possible, el dibuix ja verificat ab el natural y repetir-se el dibuix sempre que convinga per anar-lo simplificant, treient-li la complicació introduïda per la multiplicitat de ratlles o de taques.

Com se comprèn deurà l'alumne començar ficsant per medi de grans trets l'encaix o siga el moviment general del objecte que dibuixa, aprenent a veure tot seguit les ratlles constitutives de ses subdivisions carac-

terístiques y la relació de grans masses per medi del tacat de clar y obscur: devent després si s'vol anar afinant ratlles y taques per medi de succesives subdivisions y col·locació de tons intermitjos que harmonisaran y acabaran del tot el dibuix.

S'alternaran aquèts exercicis ab la pràctica del modelat, ab fanch o cera.

Quan el noi comenci a reflexionar degudament, tot continuant els exercicis descrits que seràn cada vegada més difícils, se començarà l'estudi científich y aplicat de la geometria, fent-li veure per medi d'exemples, flors, fulles, cristallisacions, etc., com aquesta ciència no es sols una abstracció del enteniment, sinó també 'l resultat necessari de l'estudi de la Naturalesa.

Després d'haver-li tret aixís, en sos començaments l'aspror pròpia de tota ciència, se li ajudarà a veure en l'espai el plantejament, resolució y solució dels problemes de projeccions, generació y demás propietats dels elements geomètrichs, per medi d'aparells fets ab cartrons, fil-ferros, fustes y demás materials convenientes, o ab fils per a les superfícies reglades que poden ésser de dos colors diferents per les que tinguin doble sistema de generació com l'hiperboloide, etc.

Més tart la meteixa observació reforçada per l'estudi del natural li farà veure la necessitat de l'estudi de les ombres; aquest estudi podrà facilitar-se-li per medi d'aparells especials en els que una sèrie de fils representen els raigs de llum, cilindre, con, etc.

Finalment la perspectiva d'observació que se li haurà fet estudiar deurà incitar-lo al estudi complet de la perspectiva cònica; fent-li fer també exercicis pràctichs de perspectiva axonomètrica; també existeixen per a explicar els principis de perspectiva una sèrie completa d'aparells.

Tots els estudis sobredits de la geometria deuen fer-se pel sistema inventiu a ser possible; de modo que ab poquíssims principis vagin trobant l'alumne per sí meteix, y sols en cas extrem ab l'ajuda del mestre, els teoremes de la geometria y llurs aplica-

cions o corolaris, com solucions dels problemes que se li plantegin.

Molt avans d'acabar aquest estudi estarà ja iniciat l'alumne en els estils, l'estudi dels quals començarà pels clàssichs y deurà acabar pels moderns, quan l'alumne estigui finalisant també sos estudis generals d'història, filosofia, etc.

Per últim els de composició y estilació que deurà haver comensat l'alumne desde els primers moments com un passatemp o una aplicació de la geometria, y que en realitat no han de comensar fins que estigui una mica avençat en aquesta ciència, deurà adquirir durant aquesta darrera època la major importància; però sense descuidar mai cap dels demés estudis ja indicats.

En cas de que 'l deixeble tingui principalment retentiva abstracta o de temps, deurà dar-se prelatió y major importància al mètode científich: car lo que té la ciència de literal serà lo après pel noi ab més facilitat; y lo retingut en aquesta forma li desenrotllarà la memòria que li faltava, y per medi de la qual ha d'anar adquirint poch a poch l'instint d'observació.

En aquest cas, l'alumne no s'interessarà pel dibuix fins a una edat més avençada que en el cas anterior; y això permetrà iniciar-lo molt aviat en un cert mètode científich començant per a dibuixar línees y després cossos simples que repetits de memòria aniràn reforçant aquesta, en son aspecte plàstich, poch a poch.

Tractant-se d'un adult també varia un xich el problema perquè s'ha de suposar que ja ha vist làmines, vistes, grabats, etc. y que té prou desenrotllat l'enteniment y el gust per a començar més aviat l'estudi científich y el d'estils devent donar-se en aquest cas la preferència al dibuix copiat del natural si l'alumne té retentives geomètrica, o al desenrotllo d'aquesta mena de memòria fonamentat en la ciència, en cas contrari.

La ensenyança pren aixís per norma les aptituds del alumne y les facultats pròpies de cada edat; però cal repetir una vegada més que convé donar al mètode general la major amplitut possible y qu'els preceptes

sobrescrits no s'han pas de seguir al peu de la lletra; perquè en lloch sembla tant veritat allò de que tota regla té excepcions, com dintre del terror de les Arts, aont resulta una excepció cada artista.

Com diu molt bé En Quenioux als petits, els dibuixos dels quals son elementals y incomplets com ses paraules, se'ls hi pot demanar soñament de fer-se compendre per medi del dibuix, y quan ho logrin no se'ls hi deuen regatejar els elogis. Caldrà, devegades, naturalment, endevinar lo que han volgut expressar y tení'ls-ho en compte; ab lo qual poch a poch ens anirem guanyant la seva confiança.

Es convenient, també, deixar-los-hi fer ús del color; aconcellant-los-hi d'usar-lo ab certa cura, y guiant discretament son impressionisme. Més endevant, se'ls hi podran donar certs assumptos o temes. Cada alumne s'expressa com pot. Tant barruer o tant elemental com sigui als nostres ulls el medi d'expressió del noi, aquest medi li basta, y s'ha de respectar: podent-se comprovar aquest fet constant, y es: que desenrotllant-se l'esperit d'observació, els medis d'expressió se desenrotllen proporcionalment.

El noi té l'intuïció del modo de representar; inventa y troba o tria els seus procediments de traducció.

D'aquells temes, dats periodicament, s'en fa després una esposició, triant els que han sigut millor tractats. Aquèts dibuixos son criticats per tots, y el professor explica els motius que han determinat la tria. Se'ls hi fa veure les analogies de ses obres ab les dels grans mestres, també... les discrepàncies, y aixís, discutint, se desenrotlla llur esperit crítich. Aquèts exercicis mantenen una viva emulació entre ells però s'ha de tenir molta cura, al fer la crítica, en no mortificar el sentiment dels petits artistes.

Devegades alguna obra ben concebuda però mal representada, dona lloch a fer compendre als deixebles la diferència entre la imitació y la expressió, y també fer-els-hi veure clar que les qualitats d'art son independents dels modos d'execució.

També l'obgete qu'ens proposarem as-

solir ens farà variar el mètode de dibuix.

El model en cada cas pot tenir una certa influència marcant-nos el procediment a seguir, per més que 'l procediment sigui lo que té menys importància.

Els models d'una meteixa especie formen conjunts o agrupacions qu'ens indiquen també ben clarament si s'haurà de donar la preferència al sistema científich, al d'observació, al de memòria, etc.

Finalment, segons l'objecte qu'ens proposem siga educar dibuixants d'art o be professionals, pintors, decoradors, estucadors, ceramistes, etc., deurà donar-se més o menys importància a cada una de les branques o estudis que integren el mètode general de dibuix; perquè s'ha de tenir molt en compte la relació entre els resultats qu'ens proposarem y l'esforç necessari per a obtenir-los, a fi de no carregar excessivament la atenció ab superfluitats.

Cal fer remarcar, de tots modos, que unes vegades l'estudi del dibuix aplicat a les professions té una tendència marcadament teòrica, com sol passar a Alemanya, aont se fa una divisió del treball entre l'executant y l'artista, y altres vegades se procura que tot lo dibuixat siga després executat per l'alumne meteix, com sol fer-se a Inglaterra aont els estudis pràctichs y de taller tenen gran importància, ab l'objecte de que després l'alumne no siga un teòrich, inútil si no troba qui li encarregui projectes o be els hi executi, sinó un verdader artífex que pugui donar sempre sortida als seus productes. Aquesta es la tendència millor; sempre que quan se tracti de educar directores arquitectes no 's dongui massa importància a la educació pràctica o de *métier*, qu'es en aquest cas, necessari conèixer, però no dominar.

* *

Els mestres de dibuix deuràn ser verdaers educadors, no sols del gust sinó dels sentiments y sobretot del seny dels deixebles; deixant sentir llur influència en l'esperit dels nois, mes respectant-los-hi tot lo

possible y aclarint-els-hi, més aviat que obrint-els-hi el camí; per a això cal que siguin uns caràcters sencers y equilibrats, sens prejudicis, d'esperit jove y ab més afecció als alumnes que al Art y a l'Art que a llurs obres.

Lecoq de Boisbaudran, mestre d'En Rodin, Fantin-Latour y altres celebritats, ja deia fa trenta anys: «Hi hà masses tendències avui a direccions unitàries, a sistemes d'ensenyança uniformes per tothom, igualment opressius pel deixeble que pel professor.»

En lloch de preconisar un mètode, encar que sigui el millor, cal ficar amplement els grans principis de la ensenyança dins dels quals deu incloure's tot mètode, permetent als professors una certa llibertat en l'elecció, una certa latitut. Es important que cada un d'ells pugui portar al mètode adoptat les modificacions que li permetin considerar-lo com seu y personal. Per aquí es aont trobarà la força y l'empenta necessàries per a cumplir ab sa grossa tasca.

Creiem qu'es just y beneficiós ennoblir el càrrech del profesor; no es convenient disminuir-li la importància per prescripcions massa numeroses y detallades. Es ell sols el mètode viu que cap altre d'escrit podrà suplir.

Y en Quenioux afegeix: «deu ser artista a fi de compendre y interesar-se en els ensaigs dels seus deixebles que poden contenir el germen de futurs artistes. Deu conservar tota la sensibilitat d'un artista. Deu conèixer, a fi de poder-lo apreciar, el moviment d'art modern; (deu seguir les exposicions y sinó enterar-se per revistes, deu visitar musèus, etc.) Cal sobretot que continui treballant, altrement les millors facultats s'atrofien.

* *

Per a acabar: l'ambient o medi aont s'ha de practicar el dibuix serà sempre tot lo més apropiat per a educar y perfeccionar el sentiment artístich; deixant sempre a disposició de l'alumne tota mena de models de bellesa.

Ab aquest objecte s'estudiarà en plena naturalesa o en les mateixes sales dels museus servint de complement la classe. Aquesta no hauria de tenir mai l'aspecte fret y llòbrech que tenen ordinariament les classes de dibuix ab son seguit de models en guix que li donen certs aires de necròpolis; sinó tot lo contrari; deuria esser decorada acurosament ab cartells artistichs, reproduccions d'obres mestres que deuràn mudar-se ab freqüència, esposicions dels treballs millors dels mateixos deixebles, flors, animals, armes, objectes de ceràmica, etc. vibrant dintre un ambient de llum y vida; però subdividint per cortinatges lliços o altres medis, els espais que vulguin

deixar-se reposats de tons y tranquils.

A Boston y Chicago inspirant-se en les teories de Ruskin, per voltar als nois ab un ambient d'art, s'han constituit comitès de senyores que s'encarreguen de comprar reproduccions artistiques per col·locar-les en les sales de dibuix de les escoles pobres.

El jorn qu'en nostra terra s'interessi tota la societat fins a tal punt, per la ensenyança del dibuix, les indústries artistiques, que son les més característiques y apropiades al temperament nostre, perdràn l'aspecte rutinari y esquifit que avui tenen; y esclatant ab més força qu'en lloch, constituiràn per llur perfecció y riquesa el fonament de la regeneració de la nostra estimada pàtria.

Divagacions sobre els tres quadros de la meua cambra

Les cims

Son uns camps erms, de roques esquerdades qu'es projecten demunt el cel diàfan ab alguns núvols blanchs. Dues o tres cabres, l'animal dels cingles, pasturen, y passejen llur elegància seca y forta demunt les herbes groguenques de montanya sense arbres.

Allí dalt tot es pur. L'aire, les roques, fins el pensament. Les maldicions no poden pujar-hi, y en cambi tot sembla fet per a benehir. Per això quan Zaratustra va haver-hi viscut deu anys, la seva plenitut volia desbordar-se, com la serment qu'en primavera romp l'escorxa resseca, y 's cobreix de pàmpols.

La plana

Es feconda y voluptuosa. No té'l cel a devora, sinó a sobre, que 's presta més a somniar. Hi hà un petit llach d'aigues verdoses y tranquiles. L'herba es alta y grassa; sembla que convidi a tombar-hi per a descansar d'una fatiga imaginària.

The bitterness of dawn

Es el tercer quadro de la meua cambra. Sembla gravat a l'acer per algun mestre londinès.

Dins una habitació silenciosa y recullida, els candelers van apagant-se per consumció. Sobre les taules y consoles istil Lluís XV s'hi veuen copes de vi mitg buides o caigudes en desordre, jochs de cartes barrejats y escampats per terra.

Sols un jove elegant y de llarga cabellera medita seriosament al mitg de tot, ab el còs ensopit y l'ànima trista, mentres per una finestra del fons entren les primeres clarors de l'aua, esmortuïdes encara dins el carrer pregón y estret de la ciutat.

Es l'amargor del despertar.

* * *

Donchs aquèts tres quadros meus, son la més gran armonia dins la cambra, y una gran font d'ensonmi. Han vingut aventurers y ja no vui que tornin esbarriar-se... L'un porta l'espiritualitat ascètica de les cims: l'altre la voluptuositat feconda de la plana, y el darrer un sediment de ciutadania refinada, que ab tota la seva amargor descoratjadora, té un atractiu inesplicable.

La fè

*La Fè es la força de inmanència eterna;
sobre 'l mar de la vida accidentada,
burlunt sa fera y colossal onada,
l'ànima aguanta, y son vaixell governa.*

*Sens ella ¿qu'es el cor? Una caverna
plena de sombra, estèril y gelada,
ont sols la fera o' l reptil fa estada,
y mai la veu de l'alegria interna.*

*Ella en el vuyt de l'impossible crea
y del esdevenir llegeix la plana;
els ulls li manquen perquè 'l cor emplea.*

*Per avançar per la existència humana;
aquell qu'en son caliu ja no 's recrea,
es més mort que 'l qui jau en la fossana.*

La Esperansa

*La immortal joventut soch de la vida
que pinta, ab sa paleta prodigiosa,
vencent la sombra del Dolor, el rosa,
l'alegre vèu naixent de l'afligida.*

*De la llevar, sota 'l terròs podrida,
surt la flor més gentil y més flairosa,
com de la pena, jo, més horrorosa,
renaixo més hermosament vestida.*

*El Temps y l'Infortuni, fent aliança,
reduir pretengueren, per enveja,
l'imperi benefactor de la Esperança...*

*—Mirèn que alegre lo meu cor panteja
jes que, a mos pits, més numerosa 's llança
la pobra humanitat com més sedeja!*

† F. TOMÁS Y ESTRUCH

Coses assenyalades

EL «BOLLETÍ DEL DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA», que publica nostre amich el Dr. D. Antoni M.ª Alcover, es notabilíssim en son número de Maig-Juny. Publica devant de tot un excel·lent estudi sobre «La pronunciació llatina entre catalans». Tres punts s'hi estudien especialment; el primer se refereix a la pronunciació de la *g* davant *e i*. Mn. Alcover apovant-se en autoritats tant irrecusables com el Dr. Frederich Diez, en sa «Gramàtica de les llengües romàniques», D. Rufi Josep Cuervo, en ses «Disquisiciones sobre antigua ortografía y pronunciación castellanas», D. Pere Felip Monlau, en son discurs «Del origen y formación del romance castellano», En Ferràn Wolf, En Engelmann, En Meyer Lübke, En Nebrija, etc., etc. demostra palesament que 'l sò *velar aspirat* que 'ls castellans donen a la *g* davant *e i* no aparegué fins a la primeria del segle XVII, no podent ésser llatí per tant; y que aquella lletra davant les vocals esmentades va passar a *palatal fricativa* dins el llatí, y aixís va entrar al català.—La segona part de tant notable article està dedicada a la pronunciació de la *c* davant *e i*, de *ti* davant vocal, y de la *s*. Igualment aquí demostra que 'l sò importat avui dels castellans es modern (del segle XVI) y no hi hà raó per tant d'usarlo. En la tercera part s'ocupa de la *s* sorda y la *s* sonora, venint a una semblant conclusió, això es, que la pronunciació a la castellana adoptada pels catalans es viciosa anacrònica y abusiva, y que cal tornar en bona llògica a la manera tradicional que tenen Catalunya, València y Balears, y qu'abandonarem «deixant la pràctica de cent generacions de llatinistes nostres, que l'havien haguda de les font

metexes de la llatinitat» per «una altra pràctica sense cap fonament històric en quant se separava de la nostra, contradint ubertament la veneranda tradició llatina del poble català i fins-i-tot del poble castellà».

Ab el títol de «Dues modificacions ortogràfiques» publica 'l meteix «Bolletí» un petit article que transcrivim sencer, puix marca un punt de definitiva avinença entre 'ls diferents sistemes emprats avui d'ortografia catalana, y una contribució per tant a resoldre 'l complicat problema de la nostra unitat ortogràfica. Diu aixís l'article:

«Feya estona qu'estàvem convençuts de lo illògic qu'es l'escriure la *conjunció copulativa* amb *y* grega i no amb *i* llatina, perque la *y*, fora del seu ofici de representar la *v* grega, passada al llatí com *i*, ofici que només conserva dins l'ortografia acadèmica francesa,—o no representa res o ha de representar el sò flux, semivocal, dins els diftoncs (*blay, rey, noy, remuy*, etc.) P'el sò fort tenim la *i*, i n'hi ha prou amb un signe per representar un sò, per allò dels escolàstics: *non sunt multiplicanda entia absque necessitate*. Ara bé, la *conjunció copulativa i* ¿sona com la semivocal d'aquells diftoncs o com la *i*, v. gr. de *camí, fi*? ¿Qui no hu veu que sona com a n-aquexes paraules? *Ell i ella, no i sí, blau i vert*. ¿Qui s'atrevirá a dir que la *i* conjunció no sona forta, viva, aguda? Ara bé, si hi sona, ¿per que no s'ha d'escriure axí com la *i* forta, amb *i* llatina?

—Però ¿i la costum? mos diràn; ¿com es que no la hi escriuen generalment? ¿Com es? Per l'influència castellana moderna, axò es, del temps que mos entrà la castellani-

sació. Els llibres castellans impresos dels sigles XVI i XVII i primeria del XVIII representen aquexa conjunció amb *i* llatina i no amb *y* grega. En català antigament no existia tal conjunció en la forma de *i*, sino de *e*, provinent de l'*et* llatí.

Per lo metex, aplicant el nostre principi ortogràfic de simplificar tot lo possible l'escriptura, adoptam desde avuy la *i*, per representar la conjunció copulativa, perque sona com *i* forta i no com a fluxa o semivocal.

L'altra modificació es suprimir la *h* final precedida de *c* (*mach, moch; pich*.) ¿De que servex tal *h*? De res; no es més que una complicació. La derreria del llatí, servia per distingir el sò gutural de la *c* del sò palatal o linguo-dental que també tenia. Ja fa moltíssims de sigles que está ficsat el sò guttural de la *c* derreria totes les vocals i davant *a, o, u*; per lo metex, es per demés afegirhi la *h*.

—Però ¿i la tradició i la costum? mos diràn.

La tradició es venerabilíssima per nosaltres, i si egzistís en aquest cas, ens hi sometriem; però se dona 'l cas de que 'ls manuscrits antics, els nostres clàssics, un cop pösen tal *h* i un altre cop no la posen; i si hu anàvem a mirar de prim conte, resultarien molts més els casos de no posarla que de posarla. El posar constantement tal *h* final es una cosa moderna.

I com també resulta una complicació, trobam que no hi ha raó ni motiu de mantenirla, i, per lo metex, la suprimim desde avuy, conservantla sols a n-els noms geogràfics (*Vich, Bruch, Lluch*, etc.) i de casa (llinatges), aont es massa arriscat ferhi alteracions. Tot lo més, procedex treure'n les deturpacions que l'ignorància o la barbàrie hi hajin introduïdes, com per egzemple escriure *Macabich* per *Macabitx*, *Chameni* per *Xameni*, *Roch* per *Roig*, etc.»

Prenem també de l'interessant «Bolletí» de Mn. Alcover aqueixa nota que 's referix a una llengua romànica qui es estada la causa de mants deliris llingüístichs ocorreguts a l'imaginació de fervents companys de causa:

«DER LADINER (L LADI).—Aquest es el títol d'un periòdic qu'ha comensat a sortir dia 15 d'abril a Brixen (Tirol), i hi ha de sortir el dia 15 de cada més. Du 'l simpàtic lema: *Tirol den Tirolern* (Tirol p'els tirole-sos). *Nous son Ladins, restòn Ladins*. L'article programa està en alemany i en ladí. Lo altre son proses i poesies en diferents dialectes *ladins*. Ja 's sap que 'l *ladi, romanx, llengua dels frisons* o *rètic*, té per dominis Obwalden, Engadina i Münstertal (tot axò de Suïssa) i el Tirol, Friul i Tergestina (axò altre d'Austria). N'hi ha que volen suposar que 'l *ladi* es casi el català, lo qual es una equivocació molt grossa. Es sí una llengua romànica, però molt entremesclada d'alemany, conserva llevat de les llengües aborígenes, i s'allunya més del català que l'italià, francès i portuguès, i fins-i tot més que 'l castellà; pertany a l'estol de les romàniques orientals (rumà, macedonià, ístria, moldau, valak, transilvanès, albanès, rètic).»

LA «REVUE CATALANE», de Perpinyà, portavèu de la «Société d'études catalanes» es ben interessant en son número 18, del 15 de Juny darrer. Després d'uns avisos por un «Concurs mensual y permanent de Llengua catalana», publica unes «Notions d'Histoire de la Littérature Catalane» firmades per l'Arxiver municipal, En Pere Vidal. Entre altres treballs en català y francès, publica unes notes biogràfiques, en català, del pintor Francisco Tramulles del sigle XVIII, deixeble del nostre Viladomat; un estudi sobre «Quelques Expressions catalanes» del Prof. Amade; una rondalla catalana d'En Emili Leguiel; una nota necrològica d'En Joan Fastenrath, per N'Agustí Vassal; una nota en que 'ls redactors de la Revista fan saber llurs propòsits de publicar un seguit de petits textos en català usual dels sigles XIV y XV, trets dels registres de notaris o d'arxius; un recull de converses y sermons en llenguatge vallespirench, aplegats per En Lluís Pastre; y unes notes de Botànica catalana de L. Conill.

D'un article firmat per «Lo Pastorellet de la Vall d'Arles» traduïm els següents paragrafs ont s'enclou la biografia del canonge Boher, poeta català de l'altra banda dels Pirinèus:

«El senyor canonge Boher era nat a Prats de Molló el 16 de Setembre de 1820; ha mort el 17 de Març de 1908. Havent sigut successivament vicari a Ille y a la Réal, professor al Gran Seminari, almoïner del Col·legi, rector d'Elna, canonge titular, superior a Prades, ocupà tots aquèts llocs ab l'èxit que li asseguraven ses eminents facultats, sostingudes per una passió increïble envers el treball. Durant tota sa vida cultivà ab la meteixa afició la teologia y els estudis literaris; en sos derrers dies el canonge Boher recordava ab complacència els seus anys dedicats a l'ensenyança y a un treball mai interromput.—Aquell era 'l bon temps!—deia el venerable canonge, ab aquella jovialitat y aquella simplicitat graciosa que sabia agermanar maravellosament ab les mes altes manifestacions d'una intel·ligència superior.—Allò era 'l temps del treball, sostingut, quan dedicant el dia als meus deixebles, tenia la nit pels meus estudis particulars.

»Fou en aquest temps de la seva vida en que 'l P. Boher escrigué ses obres principals: *Les harmonies eucharistiques*, la *Dévotion* y la fundació del *Bulletin de le Cour de Marie*.

»Treball d'una aital naturalesa no absorbia ses poderoses facultats fins al punt de que perdés de vista les matèries literàries y locals per les quals esperimentava una tant gran atracció. Ab motiu del Congrès arqueològich de França tingut a Perpinyà y a Elna l'any 1868, pronuncià un discurs que 'l P. Pottier calificava de monument històrich.

»Vingueren les belles festes de Banyuls y l'inauguració de la Verge d'Oliva. Allavors fou quan composà *pels Catalans de França y d'Espanya* son poema, en deu cants, *La Immaculada*.

»Entre temps publicà: *La llegenda de Sant-Guillem de Combret*, *Lo Roch del Frare*, *La Cardina*, *Lo Roure desfullat*, les

Alabansas a Nostra-Senyora del Paradís, *De Cornellà-del-Vercol*, y *La Verge Maria fent endormir l'Infant-Jesús*, ont els versos son fàcils, melodiosos, molt dolços y tendrívols.

»Sa lletra de setze planes al *Pastorellet de la Vall d'Arles*, qui obra la *Garbera Catalana*, ha sigut reproduïda per tots els periòdichs de Provença y de Catalunya.»

El *Pastorellet* transcriu a continuació algunes estrofes del poema català *Ninà*, derrera obra del canonge Boher, inèdita encara.

LA MUSICA CAOTICA SEGONS EN DOMENECH ESPAÑOL. — Aquest distingit musicòlech ha donat dues conferències a l'«Orfeó Català» sobre «les formes musicals caòtiques». Segons el conferenciant tot lo que no s'adapta a la seva manera de sentir es *caòtich*. De caòtichs han sigut tractats: l'anomenat tercer estil de Beethoven, el segon de Schumann y tota la música moderna, de la qual esceptua,—com forma musical suficient a satisfer les seves exigències,—qualques comptats fragments de Strauss y D'Indy. Per En Domènec,—y constatem aquí les seves teories, no per altra cosa que per la llur originalitat, si es que de lo estravagant se 'n pot dir original,—els anomenats primer y segon estil de Beethoven presenten una forma musical, si be estreta o massa rigorosament acadèmica, cenyida y definida; el gran músich,—el gran inquiet entre 'ls clàssichs,—s'esgarria després en un seguit de divagacions cercant debades la forma perfecta, y aixís l'últim període de sa producció musical se caracteriza per l'abús de les variacions, l'empratge de la fuga, vaguetat rítmica, insistència sobre uns meteixos acorts, y tantes y tantes particularitats de ses derreres obres que, segons En Domènec, fan que aquelles sien inferiors a les dels altres períodes, però que no podem comprendre que per elles soles representin decadència, sinó en tot cas un noble desitg de trencar

motllos massa gastats y obrir nous camins a la producció musical y al pensament creador.—Els derrers quatuors y la «Nove-na Sinfonia» ens diràn be prou com aquest noble desitg fou secundat per l'inspiració del gran mestre.—Mes seguim En Domènec Español: El desgavell del darrer període beethovenià obrí una època caòtica qu'acaba ab el gran romanticisme de Schumann, del Schumann autor de les *Kinderescenen* y les *Fantasiestücke*, mes al produir aquell ses obres de grans dimensions inicia un altre època caòtica que esperava per ser terminada l'adveniment de lo que qualsevol endevinaria, coneixent el taranà de l'autor: el *Parsifal* de Wagner. En efecte Wagner lluità per arribar a la forma musical perfecta, y darrera d'una època caòtica: «*Les fades*», «*Rienzi*», «*L'holandés errant*», «*Tannhäuser*».—«*Tannhäuser*», obra caòtica!!! segons En Domènec.—¡Oh *Tannhäuser*, monument immortal de la més pura poesia,—assolí per fi son anhel ab la seva darrera obra, passant per «*Lohengrin*» y «*Tristany y Isolda*» precursors de la gran creació final.—En Domènec en tot això deixa d'esmentar els «*Meistersinger*», no sabem si per trobar l'obra insignificant, o per caòtica.

Escoltèu un dels arguments *decissius* ab que En Domènec apoya la seva tesi: *Parsifal* es ja una obra de forma perfecta perquè deixen d'emprar-s'hi, o s'hi apren molt rarament acorts de quinta augmentada.

Ab aquest procediment de tenir una idea, ficsa y d'inventar-se *a posteriori* tot un sistema per apoya la tesi preconcebuda, ¿no comprenèu, il·lustre Domènec,—autor d'una voluminosa obra sobre *Parcival*, ex-director artístich de la «Wagneriana», etc., etc.—que qualsevol podria demostrar que 'l propi *Parsifal* es una obra caòtica y que la forma musical perfecta existeix en la obra d'un qualsevolga d'aquèts —Franck, D'Indy, Strauss, Debussy— que grollerament confonèu en la comuna y despectiva qualificació de modernistes? ¿No veieu que qualsevol estravagància d'un d'aquèts seuyors francesos d'última moda,—y us parla

un wagnerista *enragé*,—podria fer-se passar per un símbol trascendental, com ens voliau fer veure un dia l'escala de Jacob o una corriola de pou en unes certes successions de notes musicals?—S.

CURS DE GIMNÀSTICA RÍTMICA.—Mr. E. Jaques-Dalcroze, autor del mètode de «Gimnàstica Rítmica y Estètica» pera 'l desenrotllo del sentiment rítmich musical y plàstich, donarà aquest estiu del 1.er al 15 d'Agost, un curs normal per a professors de música estrangers y per a tots els artistes desitjosos de basar llurs ensenyances en un coneixement pregó de les relacions existents entre 'l ritme musical y els moviments corporals.

El programa d'aquest curs es el següent: *Cursos collectius*.—Estudi pràctich de la gimnàstica rítmica. Prof. E. Jaques-Dalcroze.

Petits cursos.—Una hora diària dedicada a la ensenyança, individual y per grups, de la gimnàstica rítmica. Aquestos petits cursos seràn donats, per l'autor, per Mr. Paul Boepple, prof. del mètode Dalcroze en el conservatori de Bàle, per Mlle. Nina Gorter, prof. al Conservatòri de Ginebra y a l'Institut de gimnàstica rítmica y per Milles. Anna Morand, Edith Humbert, Lucy Perrottet y Mitzi Steinwender, mestres de gimnàstica rítmica a l'Institut Dalcroze.

Conferències sobre la finalitat del mètode. Aquestes conferències se donaràn en francès per l'autor, y en alemany per Mr. Paul Boepple.

Demostracions del mètode de solfeig y desenrotllo de l'orella ab el concurs dels alumnes de l'Institut.

Demostracions de gimnàstica rítmica ab el concurs dels meteixos alumnes.

Classificació dels exercicis.

I.—Exercicis pel desenrotllo del instint mètrich.

II.—Exercicis pel desenrotllo del sentiment rítmich.

III.—Exercicis pel desenrotllo del senti-

ment plàstich y del sentit de les actituts. Unitat del ritme plàstich y del ritme musical.

IV.—Exercicis de matiç y de frasseig plàstich en relació ab el matiç y el frasseig sonor.

V.—Exercicis per la educació general dels moviments, de l'atenció voluntària y espontània y el desenrotllo de la voluntat.

Per detalls dirigir-se a Mr. E. Jaques-Dalcroze, director del «Institut de Gimnàstica Rítmica» a Ginebra, o a-n En Joan Llongueras, director de la «Schola Choral» de Terrassa.

L'AMICH DEL PAPA.—Novament a la ciutat de Vich—la del Museu, la de *Catalunya Vella*, la que està fent de sa Catedral un estoig de meravelles,—hi hà reflorit l'esperit catalanesch, fecondat per la pastoral alenada de nostre gran Bisbe Torras y Bages.

S'ha instituit a la diòcessis l'obra del diner de Sant Pere, que en tantes altres fou establerta; mes a Vich ha nascut fent d'una subscripció una obra essencialment educadora: a cambi de l'almoïna, els encarregats

de recullir-la donen al caritatiu devot del Presoner de Roma un fascicle periòdich dit *l'Amich del Papa*.

Y no es per això sol que mereixen lloanca: el fascicle es altament *senyor*, es un model de bon gust y d'impressió, coronada per una orla d'En Riquer: sa sola vista predisposa a la pau del esperit y l'enlaira a aquelles regions serenes en que es possible atansar-se a judicar les coses, un tròs més amunt del nivell de la baixa terra.

Es un triomf que mereix totes les enhorabones.

ESPOSICIÓ GARGALLO.—El jove escultor D. Pau Gargallo ha inaugurat una Esposició d'obres seves a càn Parés. La formen alguns plafons simbolisant obres de misericòrdia, destinats a l'Hospital de Sant Pau en construcció, y algunes altres obres, no per petites, manco interessants.

En el número d'Agost honrarem aquestes planes ab reproduccions d'obres d'En Gargallo, sobre les quals ha escrita la seva impressió un dels companys d'EMPORI.

Publicacions rebudes

MONATSSCHRIFT FÜR KRISTLICHE SOZIALREFORM, redactada pel Dr. C. Decurtins, professor a l'Universitat de Freiburg, y el Dr. A. Joos, de Basel.—Sumari de Juny: P. Theodosius Florentini, per C. Decurtins.—Individualismus und Sozietät, per F. Norikus.—Die Organisation des Arbeitmachweises in der Schweiz, per Jakob Lorenz.—Wirtschaftliche Tagesfragen, per Sempronius.—Zeitschriftenschau, per C. Decurtins.—Literatur: Lic. G. Traub, Der Pfarrer und die soziale Frage, per J. Beck.—Die Propheten Israels in sozialer Beziehung, per D. Paul Kleinert.—Annuaire de la legislation du travail, per J. Beck.—Industries du Caoutchouc et de l'Amiante, per J. Beck.—Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien

für das Jahr 1907, per Iac. Lorenz.—Marburger akademische Reden 1908, per Friedrich Vogt.—Iapanische Tharakterköpfe von Kanso Utschimira, per C. Decurtins.—Serualethik und Serualpädagogik, per Fr. W. Foerster.—Estudos sociaes, per Vasco.

REVUE DES DEUX MONDES. Sommaire de la livraison du 1.er Juillet: Ciel Rouge, deuxième partie, per Claude Ferval.—Correspondance de Guizot avec Léonce de Lavergne (1838-1874), publiée per M. Ernest Cartier.—Ruskin et la vie.—III. La Société, per M. André Chevrillon.—Lettres écrites du sud de l'Inde.—VI. Le carnate: La ballade de Genji, — l'Escalade des Français, — les Djaïnas de Sittamour, per M. Maurice Maindron.

—Talleyrand émigré.—I. En Angleterre (1792-1794), per *M. Bernard de Lacombe*.—Une vie de Femme au XVIIIe siècle.—Madame de Tencin d'après des documens nouveaux, dernière partie, per *M. Maurice Masson*.—Poésies, per *M. Fernand Gregh*.—Chronique de la quinzaine. Histoire politique, per *M. Francis Charmes*, de l'Académie française.—Bulletin bibliographique.

MERCURE DE FRANCE. Sommaire du 1.er Juillet: Le Mysticisme de la volonté chez H. de Balzac, per *J. Pérès*.—Charles Cros, per *Pierre Quillard*.—Poèmes, per *Paul Castiaux*.—La Politique des classes moyennes, per *Paul Louis*.—Un Précurseur du Romantisme: Gessner et le sentiment de la Nature, per *G. de Reynold*.—Poèmes, per *Jehanne d'Orliac*.—L'Instruction des indigènes en Tunisie (*Opinion de la jeunesse intellectuelle musulmane*), per *Alexandra David*.—Les Sollicitations amoureuses, nouvelle, per *Jean Gounouilhou*.—Revue de la quinzaine. Epilogues: Dialogues des Amateurs: LVIV. Crimes, per *Remy de Gourmont*.—Les Poèmes, per *Pierre Quillard*.—Les Romans, per *Rachilde*.—Littérature, per *Jean de Gourmont*.—Histoire, per *Edmond Barthélemy*.—Philosophie, per *Jules de Gaultier*.—Le Mouvement scientifique, per *Georges Bohn*.—Esotérisme et Spiritisme, per *Jacques Brieu*.—Les Revues, per *Charles-Henry Hirsch*.—Les Journaux, per *R. de Bury*.—Les Théâtres, per *Maurice Boissard*.—Art ancien, per *Tristan Leclère*.—Musées et Collections, per *Auguste Marguillier*.—Lettres allemandes, per *Henri Albert*.—Lettres anglaises, per *Henry-D. Davray*.—Lettres roumaines, per *Marcel Montandon*.—Lettres néerlandaises, per *H. Messet*.—Lettres scandinaves, per *P.-G. La Chesnais*.—Variétés: Le Christian Scientist, per *Charlotte Chabrier-Rieder*.—La Curiosité, per *Jacques Daurelle*.—Publications récentes, per *Mercure*.—Echos.

RAZÓN Y FE, sumario del núm. 83, Julio de 1908: El modernismo y la crítica del Pentateuco, per *L. Murillo*.—Valor trascendental de las ideas, per *E. Ugarte de Ercilla*.—La libertad en materia de enseñanza, per *R. Ruiz Amado*.—Un punto de Teología mística (conclusión), per *M. Garate*.—Diferencias entre la Iglesia y el Estado, con motivo del Real Patronato en el siglo XVIII (3.º) per *E. Portillo*.—Legislación del trabajo en 1906, per *N. Noguer*.—Movimiento bibliográfico-práctico de la música religiosa en 1907 (3.º), per *N. Otaño*.—Bo-

letín canónico: Aplicaciones prácticas del decreto *Ne temere*.—S. C. de Indulgencias: La confesión necesaria para ganar las indulgencias anejas á días determinados, per *J. B. Ferreres*.—Examen de libros: Biblioteca apologética. La infancia de Jesucristo según los Evangelios canónicos, per *L. Murillo*.—El sacramento de la Extremaunción, per *P. Villada*.—Los jesuitas. Fábulas y leyendas, per *C. Gómez Rodeles*.—El gobierno de sí mismo, per *E. Ugarte de Ercilla*.—Noticias bibliográficas.—Noticias generales: Roma: Jubileo del Papa. España, Ecuador, Bolivia, Estados Unidos, Francia, Inglaterra, Bélgica, Marruecos, Filipinas, China, per *A. P. Goyena*.—Variedades; Misión de Kiang-Nan.—Movimiento de la población de España, per *N. Neguer*.—El espejo de cobre, per *J. M.^a del Barrio*.—La Asociación de Sacerdotes Adoradores de España.—La carta de Su Santidad Pío X sobre las Mutualidades eclesiásticas francesas.

REVISTA ARAGONESA, sumario del núm. 12, Marzo de 1908: El tesoro de la bruja, per *Rafael Pamplona*.—De la vida y del amor, per *Pablo Miranda*.—Bocetos Rurales—I. De la vida periodística, per *Eufemio Sola*.—Estudios viejos de historia en Aragón, per *J. Moneva y Puyol*.—Ideas de Napoleón acerca de España, per *G. Desdevises du Dezert*.—El cabildo de Zaragoza en 1808 y 1809, per *F. Aznar Navarro*.—Primavera intelectual, per *J. García Mercadal*.—A través de los libros, per *Juan José Lorente, Enrique Isábal y J. García Mercadal*.

«EMPORDÁ.—*Periòdich Nacionalista Republicà*.»—Figueres.

MEMORIA presentada per l'Institut d'Estudis Catalans al Excm. Sr. Alcalde de Barcelona y llegada en consistori del dia 13 de Novembre de 1907.

DICTAMEN-ACORD de l'Institut d'Estudis Catalans proposant a la Excm. Diputació provincial de Barcelona l'adquisició de la Biblioteca Aguiló.

«LA MAJORIA SOCIAL DE BARCELONA EN RELACIÓ AB LA MAJORIA POLÍTICA.»—Conferencia donada per Mn. Frederich Clascar, al Círcol de Sant Lluch.—Lluís Gili, editor.

CATALECH DE LA ESPOSICIÓ HISTORICA ab motiu del Centenari de la Guerra de l'Independencia, oberta a Igualada durant el mes de Juny, instalada sots la direcció de D. Joseph Fiter.

Llibres

TEORIA DE LA REVELACIÓ pel *P. Ignasi Casanovas*.—Una altra prova de fertilitat y creixensa espiritual ens ha donat el P. Casanovas en son darrer llibre titolat *Teoria de la Revelació*.

Es aqueixa una obra aont tot es modern, sugestiu, desde 'l títol y l'ordre lògich ab que 's desenrotlla la matèria tractada, fins a les conclusions verament fòndes a que arriben.

Fins ara, fora molt rares escepcions, les matèries teològiques y religioses en general eren tractades ab un criteri científich quasi exclusivament dogmàtich y apriorístich, lo qual originava una certa sequedat y rigidesa d'esposició a l'ensem que produïa com un apartament de la major part d'esperits de l'estudi de tals qüestions. Es veritat que algunes escepcions hi hà a-n aqueixa regla; recordem per exemple, entre altres, aquell admirable tractat de Bossuet, sobretot per la època en que fou escrit, tant plè de justíssimes y agudes remarques psicològiques, anomenat *De la connaissance de Dieu et de soi-même*. Mes en general, obra tractant matèria teològica o de filosofia religiosa, equivalia a obra reservada sols per a aquells ja llargament habituats a una severa y austeríssima y més o menys encarcarada disciplina intel·lectual.

Afortunadament ja avui van prenent noves orientacions tots aqueixos estudis de fonamental filosofia, podriem dir; ja s'ha demostrat clarament la relació necessària, la essencial interdependència en que estàn totes les innúmeres branques dels coneixements humans, y per això's comprèn també que tot vagi prenent aqueix caràcter armònicament científich, que quan es fill d'una sòlida preparació intel·lectual y s'inspira en una sincera probitat d'esperit, sempre fa avançar l'home cap al camí d'una alta perfecció.

El llibre del P. Casanovas, es un ben seriós aportament a aqueixa nova tendència dels estudis religiosos. Fins ara havia succehit que les qüestions més difícils de resoldre per la complexíssima trama de variats elements y factors que les comprèn, pel sens nombre y heterogeneïtat de les accions influenciadores que reben, eren les que més pertenyien al domini de les abigarrades y en conjunt ignares multituds; segurament que això era degut a que també dites qüestions eren y son les que més interès passionant exciten, més intensament remouen aixís els atardats y lents, com els vius y renovellats esperits, pel fons d'eternal humanitat que enclouen. La lamentosa re-

flexió que fa Spencer al començ de sa obra *Introducció a la ciència social*, referint-se a la lleugeresa ab que 's parla de les qüestions socials,—en el més ample, sentit de la paraula,— la fa també ab justíssima oportunitat el P. Casanovas en el proemi del primer capítol de son llibre: «posèu una qüestió científica y ningú s'arriscarà a fer afirmacions si no hi entèn, o no li sab greu de passar per mancat de judici y de vergonya; més apuntèu una qüestió religiosa, y ab bona o mala intenció veurèu que tots es barallen per parlar, afirmar y resoldre definitivament, y qui menos en sab més s'hi esbrava. Cal estudiar-la la religió». No més que això y tot lo que diu en la pàgina aquella de dit proemi, revela ja ben palesament l'amplitud de criteri, la força d'intel·lecte, la comprensió, la visió sistemàtica y orgànica de la vida, que tant fonamental es per a l'edifici científich avui en dia y que tant escasseja especialment entre nosaltres.

La *Teoria de la Revelació* del P. Casanovas, es donchs una veritable mostra, a més de la sòlida, moderna y integral cultura filosòfica de son autor, de la subtilitat y finesa, ben profunda per altra part, de sa observació psicològica: recordem, per exemple la part primera de sa obra, que la dedica a estudiar y fonamentar la Revelació apoiant-se principalment en els fenòmens de psicologia individual sobre tot, part que per mi es la més ben pensada y més agudament expressada de l'obra.

Cal que continui el P. Casanovas escrivint llibres com aqueix, contribuint aixís a la formació de una vera filosofia religiosa, noble y alt fi a conseguir, especialment per part de qui, com ell, té sa vida consagrada a una constant acció en l'aspecte religiós.

J. M.

LOS SEGELLS DEL REY EN JAUME I—SIGILOGRAFÍA DELS COMTES D'URGELL, per Ferràn de Sagarra, acadèmich de la R. de Bones Lletres y Corresponent de la R. Acadèmia de la

Història y de la Societat Arqueològica Tarraconense.

Heus aquí dues interessants monografies publicades apart cada una d'elles en un fascicle, el contingut del qual es un estret del *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* (n.º 29 de 1908). El senyor Sagarra hi demostra un còp més la seva competència arqueològica.

En el primer d'aquèts treballs si descriuen els onze tipos o motllos diferents de segells pertanyents al Rei En Jaume, tipos que ha recullit l'autor en un període de més de trenta anys d'aplegar materials per la Sigilografia catalana. Al final fa notar el senyor Sagarra la grandíssima importància que té per la diplomàtica y la paleografia l'estudi dels segells del gloriòs Rei català, com a medi eficàs de comprovar l'autenticitat de molts documents de la seva època, apart el propi valor artístich y arqueològich.

No menys important es l'estudi que fa el senyor Sagarra sobre 'ls segells dels Comtes d'Urgell, estudi que ve a tancar un cicle de treball, penós y continuat, per diferents arxius.

RESUM HISTÓRICH DE LA GESTA INMORTAL DEL BRUCH als noys de les escoles de Manresa, Igualada y El Bruch ab motiu del primer centenari.— Fou sens dubte una bona pensada la que tingué la *Juventud Monárquica* de Barcelona de dedicar un fascicle a les gloriòses gestes del 1808, y de publicar-lo en català, fent honor a la llengua dels valents defensors de la integritat del territori. Es més apreciable encara l'homenatge per esser la seva redacció deguda a la ploma d'un distingit escriptor y autor dramàtich qui modestament se cobreix ab l'anònim, deixant tota la gloria a la societat publicadora. Com a mostra del istil literari ab que està escrita aquesta obreta, reproduim els següents paragrafs, que segueixen a una brillant y patriòtica descripció de la batalla del Bruch, coronada com segueix:

«¡A fé de Deu que sempre 's recordaràn els francesos d'aquets paratjes del Bruch y d'aquelles barretines vermelles!

»¡A fé de Deu, infants, que també els bons espanyols conservaràn sempre el recort d'aquell dia, en que les tropes d'un emperador que 's creya omnipotent, foren vençudes per un grapat d'homes, capitanejats per un timbaler desconegut, fent sonar un timbal enmanllevat!

»Aquesta va ser la primera victòria que ab l'ajuda de Deu, va guanyar Espanya contra 'ls exèrcits de Napoleon. Aquet va ser l'himne d'independència, que varen escriure els vostres avis y que venim a repetirvos.

»Vosaltres, encare millor que nosaltres, podreu conservar-lo. Teniu el gran llibre de la natura, 'que fou escenari d'aquet triomf, overt tot gran, devant vostre. Cada turó vos recorda una heroicitat, cada roch, un exemple, cada pi, un patriotisme.»

El fascicle du per coberta una artística tricromia ab la inscripció: *La «Juventud Monárquica» de Barcelona a 'ls descendents de 'ls Heroes del Bruch.*

PEÑAS CANTÁBRICAS, per *Rafael de Balbín y Villaverde*, ab un pròlech de *Angel Salcedo.*

Aquesta novela que forma part de la *Biblioteca Patria* es la primera qu'escriu son autor, un asturià jove encara. Les primeres qualitats que 's fan remarcar son un poder d'observació y un estudi de la literatura realista que li permeten dibuixar siluetes de paisatges y visions marines ab certa emoció que no pot esser tampoch agena a un modo de sentir sincerament la naturalesa en lo que té de bell y pintoresch. Les descripcions de costums de la costa asturiana y de la vida camperola serveixen de encertat ameniment a una acció amorosa idíllica, duta ab traça, y resolta d'una manera apacible que deixa satisfet al lector, y sobre tot a la lectora.

EL RAYO DE LUZ, per *Reynés Monlaur*.

Ab aquesta obra s'inaugura la «Biblioteca *Emporium*» que publica la casa d'En Gustau Gili. Ab aquesta Biblioteca se proposa l'intel·ligent editor «publicar les obres més esquisides de la literatura universal per combatre les dolentes y les insulses».

En elogi de l'obra ara publicada, sols direm que ha assolit a França fins a vuitanta edicions; de la derrera edició francesa l'ha traduïda pulcrament el P. Jaume Pons, jesuïta. L'autor d'aqueixes «pàgines evangèliques» ens explica en el pròlech lo que s'ha proposat, això es: agermanar la eterna veritat de l'Evangeli ab una senzilla llegenda, però ajustant-la en lo possible dins de la bella realitat. Per això s'ha servit de les millors obres franceses escrites sobre 'l Diví Redemptor, donant preferència a aquelles vides de Jesús qui 's distingeixen pel seu cabal científich y sa precisió històrica. També s'ha aprofitat de pacients treballs anglesos ont apareixen com ressucitades idees, usos, costums y indumentària del poble juéu antich.

Ara sols cal dir que l'autor ha sortit be del seu propòsit.

La obra que 'ns ofereix En Gili es magnífica de presentació en tots sos detalls, y acaben de donar-li més interès les il·lustracions que hi ha fetes el nostre col·laborador En J. Torres García, director artístich de la Biblioteca *Emporium*.

VÉRTIGO DE ALTURA.—Novela per D. J. González Merrás, ab un pròlech de D. José Francés.

Un llibre de jove aqueix, ab tot el simpàtich atreviment d'un primer llibre de jove.

...Es encara una delícia per mi el recort d'aquells temps en que jo fantasiava arguments de noveles que mai he escrites. La primera revelació fou aixís: Un matí d'Abril vaig desvetllar-me ab la primera llum; del llit estant endevinava la tènue

claretat matinal, y 'm semblava sentir mil confoses remors que poblaven l'atmòsfera rosada de la proximitat de l'Aurora. Era la confusió de l'aire com una festa d'infants. Jo no gosava pas moure 'm del llit; la tènue claretat, se feu un triomf de llum; entrà per una escletxa un raig de sol, y els meus ulls se clogueren encegats de la més alta maravella que mai hagin esguardat: Diminuts y àgils com bolves d'or, en el raig de sol dançaven un estol de cupidells, qui teixien ab les mans garlandes y cantaven a l'hora himnes de joia. S'aproparen a mi y se m'endugueren ab ells; una gran lleugeresa fou donada al meu cor y un gran amor al meu esperit.

Els ungiren d'aromes y cenyiren de flors la meva adolescència; coronat de roses vaig esguardar el meu camí, y vaig trobar bona y amable la vida, y vaig desitjar viure llargament.

Y heusaquí que tota la meva alegria florí en un ferm desitg de dir lo que en mi passava. Somnis y volers, ardiments y generositats y lluites poemàtiques. Allò era la conquesta d'un món inconegut.

Però lo bò del cas fou que quan en efecte vaig escriure, rès deia de lo que vivia en mi. Tot era ofegat per un anhel pretencios de fer l'home, de parlar d'altres passions, y ornar ab trascendentals filosofies aquells fràgils estudis de la vida... Després el lirisme ha renascut en mi...

...No sense restar-me dels primers temps una invencible simpatia per totes aqueixes obres de joventut irreflexives, inversemblants, mal escrites, mal construïdes si 's vol, però que tenen per demunt de tot, l'encant d'una virginitat desflorada, *d'un primer llibre*.

Vértigo de altura el té aqueix encís, y té ademés fragments viscuts y passatges en que es de bon literat la visió y la descripció de les coses. Els caràcters son en general destrament sostinguts y les situacions de contrast ben dibuixades.

El pròlech de J. Francés, nirviós, sincer y d'una interessant agressivitat com tot lo de crítica del seu autor.

EL SALTO DE LA NOVIA per R. López de Maro.

L'autor d'aqueixa novela es entès en el mecanisme literari. Sab arrodonir el conjunt, sab trevallar els detalls y brodar de galanures les descripcions. En llibres anteriors s'endevinava el temperament del escriptor. En *El Salto de la novia* s'ha definit gairebé completament.

Bon observador; pacient ordenador de les seves observacions, no es pas un sectari d'escoles, però si un esperit vigorós y ferm que estima la *documentació* de les seves trames y cura de dona'ls-hi relléu ab trets de fonda psicologia y de crudel realitat moltes vegades.

Jo no 'n soch partidari d'aqueixa concepció de la novela, y menys encara d'aquella depriment visió de la vida que sol agermanar-s'hi, però plau-me en obres com *El Salto de la novia* reconèixer la trassa de l'autor qui malgrat els seus procediments no ha oblidat mai les altíssimes regles de l'art.

Y també la trassa d'un prologuista excel·lent com Emiliano Ramírez Angel qui en enginyosos, brillants y savis raonaments ha fet l'apologia de la Novela (aixís ab N grossa).

D'una tant habilidosa faicò que si per algú havia de deixar-me convèncer fora per ell.

J. LÓPEZ PICÓ

Dietari de cultura catalana

Conferències

Dia 1. *Centre Excursionista de Catalunya.*—«Conversa XCIII d'Arqueologia», per D. Pelegrí Casades.

Lliga Regionalista.—«Retrets de la Crònica del Rei En Jaume I», per D. Joan Maragall.

Dia 3. *Ateneu Enciclopèdich Popular.*—«L'art gòtic», conferència escolàr ab projeccions lluminoses.

Dia 4. *Sociedad Médico-farmacéutica de los Santos Cosme y Damían.*—«El fum y la pols a Barcelona», pel Dr. D. Joseph Blanch y Benet.

Ateneu Enciclopèdich Popular.—«El darwinisme».

Dia 5. *Centre Excursionista de Catalunya.*—«El Cap de Creus», per D. Antoni Bartomeus.

Dia 6. *Ateneu Obrer del tercer districte.*—«Exposició d'Art en commemoració del setè centenari del Rei En Jaume.—«Influència de l'Art en el destí dels pobles», per D. Francesch Lleyxà.

Centre Popular Catalanista de Sant Andreu.—Conferència explicativa del «Concurs lexicogràfic», pels Drs. Corolèu y Alcoverro.

Sociedad Barcelonesa de Amigos de la Instrucción.—Recepció del soci D.ª Josepa Soronellas de Bardina, ab una memòria sobre «Feminisme». Discurs de contesta del Dr. D. Eduart Xalabarder.

Centre Excursionista de Catalunya.—«Ballets de

l'Empordà y de la Cerdanya» a càrrech de l'agrupació «La Dança» ab explicacions per D. Joan Guasch.

Dia 9. *Real Acadèmia de Medicina y Cirugia.*—«La voluntat com recurs higiènic», discurs de recepció del nou acadèmic D. Martí Vallejo, contestat pel Dr. D. Joaquim Duràn.

Dia 11. *Associació de Catòlics.*—«Devers del patró respecte la justa retribució del treball dels obrers», pel Rvnt. Dr. D. Joseph Boada.

Dia 12. *Centre Excursionista de Catalunya.*—«Llicò d'Arqueologia», per D. Pelegrí Casades.

Dia 14. *Acadèmia de Bones Lletres.*—Recepció del nou acadèmic D. J. Sempere y Miquel. Tema del discurs: «De l'Art barbre a Catalunya».

Fundació Horaciana d'Ensenyança.—«Impressions d'una excursió de Cardona a Berga», per J. M.^a Cò.

Centre Moral Instructiu de Gràcia.—«Influència de l'Església en els actes y disposicions legislatives de Jaume I y influència d'aquestes disposicions en l'aplicació a Catalunya del dret canònic ab caràcter civil», per D. Joseph M.ª de Brocà.

Dia 15. *Cambra oficial de Viatjants y Representants del C. y de la I.*—«El primer Congrés Català d'Economia», per D. Joseph Sitjar y Furriol.

Dia 16. *Club Montanyench.*—«Llicò d'Història Natural», per D. J. Sarradell.

Dia 19. *Centre Excursionista de Catalunya.*—«Una escola romànica ab cobertes de fusta al segle XII a Catalunya.—Esglésies de les Valls d'Aràn y de Bohí», per D. Joseph Puig y Cadafalch.

Centre Nacionalista Republicà de Gracia.—Vetllada polítich-literària en honor del Rei En Jaume I.

Orfeo Català.—«Les èpoques y formes caòtiques en la evolució musical y la veritable creació de noves formes artístiques», per D. M. Domènech Español.

Dia 21. *Palau de Belles Arts.*—Vetllada organizada per el Centre Excursionista de Catalunya en honor del Rei D. Jaume I lo Conqueridor.

C. A. de D. de C. y de la I.—«El primer Congrés Català d'Economia», per D. Alvar Vinyals.

Ateneu Obrer del districte III.—«Conferència», per D. F. Puig y Alfonso.

Fàbrica dels senyors Balet, Vendrell y C.^a—«De les màquines de filar», per D. M. Masó y Llorens.

Dia 22. *Orfeo Català.*—«El modernisme musical», per D. M. Domènech Español.

Centre Excursionista de Catalunya.—«Un mercat al segle XIII», per el Rvnt. Dr. D. Joan Serra y Vilaró.

Dia 26. *Ateneo Barcelonès.*—«L'anomenat català de Suiça», per D. Benet Roura y Barrios.

Dia 27. *Ateneu Pedagògich Experimental.*—«Llissó de Prehistòria», per D. Timoteu Colomines.

Dia 29. *Centre Nacionalista Català.*—Conferència per D. J. Mallofré. Tema: «Estat actual del Catalanisme».

Dia 30. *Comitè de Defensa Social.*—«Breus

consideracions sobre l'error modernista condemnat per la Iglesia», per el Dr. J. I. Gatell.

* * *

Desde'l dia 21 al dia 30 s'ha celebrat a Barcelona el Congrés històrich de la Corona d'Aragó en honor del Altíssim Rei D. Jaume I el Conqueridor.

Concerts

Dia 10. *Palau Güell.*—Festa Musical en honor dels Infants D. Ferràn y D.ª Maria Teresa. Composicions d'autors esclussivament catalans. Estrena de l'oratori «Santa Isabel» del mestre Garcia Robles.

Dia 12. Audició del poema sinfònich «El Dant», de D. Enrich Granados, al «Palau de la Música Catalana».

Dia 13. *Orfeo Català.*—Recital de piano per el jove artista D. Blay Net.

Dia 14. *Centre Artístich Musical.*—Concert de violí, piano y violoncello.

Dia 21. *Foment de les Arts Catalanes.*—Audició de piano, per F. Ardevol.

Teatre

Les companyies catalanes han acabat la seva tasca. A l'istiu organitzaràn representacions extraordinàries per tots els pobles de Catalunya.

Bibliografia

OBRES NOVES ORIGINALS

Abadal (Raymond de). Discurs inaugural del curs a la «Associació Catalana d'estudiants».

Cantó A. (Raymond). «Peripècies d'un guerrero».—Monòlech-comèdia en prosa bilingüe.—Peseses 0'50.

Cases-Carbó (F). «Catalonia. Assaigs nacionalistes». (Biblioteca popular de «L'Avenç» n.º 79).—Ptes. 0'50.—Edició especial en paper de fil. Ptes. 2.

Creuher (Pompèu). «Senyor Ruch, mestre d'estudi».—Novela pueril.

Girbal Jaume (Eduart). «Les cigales d'or ab El somni d'una nit d'estiu y La pàtria morta».—Ptes. 1.

La «Juventud Monàrquica» de Barcelona a 'ls descendents de 'ls Heroes del Bruch.—Resum històrich dedicat als nois de les Escoles de Manresa, Igualada y el Bruch ab motiu del primer centenari.

Llongueras (Joan). «Orientació y organització del

moviment musical popular», conferència donada al «Ateneo Barcelonès».

Maseras (Alfons). «Edmon». Novela. (Biblioteca de «El Poble Català»).—Ptes. 4.

Planys del Carualler Matero. (Recull de Textes Catalans Antichs, vol. X).—Stampa Serra germans.—Ptes. 3.—Edició de bibliòfil.

Rodríguez (Joseph). Recompilació de «Les Constitucions de Catalunya. Aplech de preceptes, estatuts y ordenacions, aprovats y sancionats per les Corts catalanes».

TRADUCCIONS

Bocacci (Johan). «La Fiameta». Traducció catalana del XVen segle publicada sots el patronat de la «Societat Catalana de Bibliòfils», per Ramón Miquel y Planas.—Tip. «La Acadèmica».—Ptes. 16.

Duquesnel (Fèlix). «¡Por!» Comèdia en un acte. Adaptació catalana per Narcís Sicars y Salvadó. (Biblioteca «De tots colors»).—Ptes. 0'50.

Isop. Llibre del sabi y claríssim fabulador, historiat y notat als marges del llibre, ara novament corretgit per R. Miquel y Planas.—Imp. Giró.—Ptes. 20.

Jones (Henry Arthur). «La victòria dels filistèus». Comèdia en quatre actes. Trad. per Alexandre P. Maristany y Salvador Vilaregut, (Biblioteca popular de «L'Avenç» n.º 80).—Ptes. 0'50.

Els mestres contistes. Volum I. Narracions de *Ivan Tourgeneff*, *Hegesípe Moreau* y *Eça de Queiroz*. (Biblioteca «De tots colors»).—Ptes. 1.

Wagner (Ricart). «Tannhäuser y la tençó a la Wartburg». Partitura catalana per cant y piano. Trad. per G. Zanné y J. Pena.—Associació wagneriana.—Berlin. Adolph Fürstner.

Wilde (Oscar). «Salomé». Drama en un acte. Traducció per Joaquim Pena. Il·lustracions de A. Gual.—Imp. Giró.—Ptes. 5.

Revistes

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS.—Sumari: Discurs inaugural a la «Associació catalana d'estudiants», per *Ramón d'Abadal*.—«Nous documents sobre la Crònica del Rei En Jaume», per *Jordi Rubió y Balaguer*.—«Els Estudis Universitaris Catalans a Montpeller», per *Lluís Nicolau y d'Oliver*.—Resser.yes de les càtedres, etc.

REVISTA MUSICAL CATALANA.—Del sumari de Maig: Discurs a la «Festa de la Música Catalana», per *Antoni Nicolau*.—Memòria llegida a la dita «Festa», per *Francesch Pujol*.—Discurs de gràcies, per *Joaquim Cabot y Rovira*.—«Músichs vells de la terra. Segona sèrie (segles XVII y XVIII). *Lluís Serra*, *Josep Gas o Gaz*, *Antoni Martín y Coll*» (continuació), per *Felip Pedrell*.—«Idea de lo que foren musicalment els joglars, trobadors y ministrils en terres de parla provensal y catalana» (continuació) per *Josep Rafel Carreras*.—«Lletres a un amic», per *Foan Manén*.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.—Del sumari d'Abril: «De les Garri-

gues al Plà de Lleida», per *Celestí Rocafort*.—«Notes històriques d'Olius» (continuació), per *Foan Serra Vilaró, Pbre*.

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE LA COMARCA DE BAGES.—Del sumari de Maig: «De re històrica», per *Antón Vila, Pbre*.—«Carta de Viena», per *ƒ. Coll y Vilaclara*.—«Índecs d'alguns pergamins continguts en el *Llibre quint* de la col·lecció enquadrada, perteneixent al Arxiu Episcopal de Vich referent a la Comarca de Bages, estrets per *En J. Serra y Campdelacreu*, de bona memòria, per encàrrech del Sr. *En L. Soler y March*».

BUTLLETÍ DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE LLEIDA.—Del sumari d'Abril: «Jaume I y la ciutat de Lleida» (continuació), per *Rafel Gras*.—«Notes folk-lòriques: Del Segrià», per *Josep Estadella*.—«Excursió a Camarasa», per *Lluís Izquierdo y Manel Serra*.

LA SEMBRA, de *Terrasa*.—Del número 329: «Al vol», per *Fènix*.—«El projecte de llei d'utilitats den Sánchez Bustillo», per *ƒ. Aguilera*.

REVISTA VEGETARIANA.—Del sumari de Juny: «Alegat en pro de la educació físico-positiva», per *ƒ. Anfruns y Espel*.—«Arbres y fruites», per *Josep Falp y Plana*.—La «Lliga Vegetariana de Catalunya» al Extranjer.—«Lo vegetarisme a Londres», per *ƒ. Font y Moror*.

CATALUNYA. Revista regional de *La Habana*.—Desde 'l número 27 reapareix sots la direcció de *D. Enrich Coll*, per ausència de l'antich director, *senyor Güell y Ferrer*, retornat a sa terra catalana.

REVISTA JURÍDICA DE CATALUÑA.—Del sumari d'Abril-Maig: «Dictamens sobre si son o no redimibles els censos enfiteùtics a Catalunya», per *Foauim Almeda y Roig*, *Guillem A. Tell y Lafont*, *Tomàs Fontova y Esteva*, *Guillem M.ª de Brocà y Montagut*, *Josep Pella y Forgas y Raimond d'Abadal y Calderó*.

De fora Catalunya

Justament quan s'acabava de posar a l'«Opera comique» *Snegourotchka* en la segona mitat del Juny passat, morí *Nicolau Rimsky Korsakof*, el representant més gloriós de la música rusa. Dins d'aqueixa escola, la més rica en esperit nacional y la més pròxima a la naturalesa, *Rimsky Korsakof* representava el casament just de l'espontaneïtat juvenil y la factura hàbil y rebuscada. Fou ensemps senzill, de concepció sapient del treball refinat d'istil y ingenu de sentiment. Sobre tot això, un color prodí-

gíós que barrejava la brillantíssima pompa oriental y el suau misticisme eslau. Una de les poques audicions qu'en recordem a Barcelona es son poema sinfònic *Scherazade*, quan la vinguda de la Orquesta berlinesa guiada per *En Nikisk*.

* * *

Gérard d'Hourville, o sia *Mdme. de Régnier*, filla del poeta *J. M. Heredia*, ha publicat una novela d'amor dita «*Le temps d'aimer*».

Hi son abundants les qualitats esceptionals d'istil y l'esperit formidable del llenguatge, que donen, en concepte de segons qui, a Mdme. de Régnier el lloch immediat a Anatole France en la prosa francesa.

El còs de la novela que consisteix en el pas del *temps d'aimar*, entre la heroïna y un jove artista, son delicat amich, resulta no tant ferma com la gràcia de la narració.

* *

Ha mort François Coppée, el poeta de la sentimentalitat burgesa, el qui havia sabut difondre en una atmòsfera sentimental les crues resultants del naturalisme. En mitj de tot sembla que F. Coppée tingué en sa vida una suprema elegància. La de no devenir mai vell tradicional. Potser ara diria 's qu'era *pose*; però, sigui com vulgui, no se sab d'ell que mai hagi cantat la superioritat dels seus temps envers els actuals, ni que fermés les portes de sa casa a la nova host intel·lectual, que en justa cordialitat va respectar-lo sempre, honrant-se ab sos concells y ab la seva amistat.

Anatole France no li ha regatejat acataments y lloances.

A Catalunya, ha sigut bastant llegit F. Coppée; també hi ha hagut predilecció per traduir les seves poesies. En Guanyabens ha sigut un meritíssim traductor del poeta francès.

Avui els camins son uns altres...

* *

A Madrid dura per lo vist, l'escàndol que causaren les ratlles de l'Eugeni Ors a propòsit d'Espronceda. L'última expansió dels defensors del «Diablo Mundo» la dona ab la seva documentada y macissa honradesa el Sr. Bonilla y Sanmartín a «La España Moderna». Du per títol «El pensamiento de Espronceda» y malgrat el respecte que 'm mereix l'autor (quan no parla de Catalunya) no ha lograt convence 'm ni de la existència del títol del seu trevall.

* *

«*Recuerdos de niñez y mocedad*» de Don Miguel de Unamuno, es un llibre interes-

sant com ho son gairebé tots els llibres de memòries. Caldria que 'ls artistes, literats y homes de ciència escrivissin tots el seu llibre de recorts.

Fóra aqueixa una tasca veritablement educadora. Encara que sovint hi hauria el perill de que en el llibre de memòries l'autor se 'ns presentés massa complicat y diversificat com esdevé a l'Unamuno.

No per això disminueixen els mereixements del seu llibre de *Recuerdos* que a estones es deliciosíssim. Però a estones solament, no en conjunt com les admirables narracions d'infantesa y adolescència del compte Lleó Tolstoi, per exemple.

* *

Hem vist en el *Cuento Semanal* dues novel·les que indubtablement són de lo millor que ha publicat aqueixa Revista de Madrid.

Historia romántica de F. García Sanchiz per altre nom el *Borreguero*; el de l'amor a la serra y de les entremaliadures d'infant el que ha après gràcia y frescor de Virgili y optimista malícia del Arxiprest de Hita el qui es amich de facècies ab els companys y de honestos jòchs ab les donzelles; y *Embrujamiento* de Ramón M.ª Tenreiro, al qual coneixiem de llegir ses equilibrades y elegants crítiques en *La Lectura* y respectavem ja com esperit selecte coneixedor de psicologies, y artista, per vestir-les de subtilitats, refinaments y amables sabieses moltes vegades...

Al últim, la empresa el *Cuento Semanal* que fins ara sols ens havia donat (que mereixessin consideració y elogi, entre moltes inútils y pretencioses produccions, les obres de Martínez Sierra, Marquina, P. de Répide, Ramírez Angel, Ródenas, Miró y Francès) sembla que ha volgut esmenar la seva conducta.

Enhorabona si consegueix fer-se un públich que no sigui el de *Blanco y Negro*.

* *

Està a punt de publicar-se a la llibreria Lemerre de Paris un volum de poesies pòstumes de Sully Prudhomme ab el títol de *Epaves*.

EMPORI

REVISTA CATALANA MENSUAL

Monografies científiques. - Estudis crítics. - Noves y resums de la vida cultural catalana.

COMISSIÓ DIRECTIVA Y ADMINISTRATIVA

GERENT

D. Eduart Calvet, Diputat a Corts

DIRECTOR

D. Francesch de P. Maspons y Anglasell

DIRECTOR ARTÍSTICH

D. Joan Llimona

REDACTOR EN CAP

D. Emili Vallès y Vidal

ADMINISTRADOR

D. Pere B. Tarragó

PRINCIPALS COL·LABORADORS

Alcover (Mossèn Antoni M.^a)
Alcover (Joan)
Alomar (Gabriel)
Alòs (Ramón de)
Bofarull (Mossèn Jaume)
Bofill y Matas (Jaume)
Cambó (Francesch)
Carner (Jaume)
Carner (Joseph)
Carreras y Artau (Tomàs)
Casanovas S. J. (Ignasi)
Casellas (Raimond)
Comas (Ramón N.)
Coroleu (Wifret)
Costa y Llobera (Mossèn Miquel)
Cunill (Bonaventura)
Domènech y Muntaner (Lluís)
Durán y Ventosa (Lluís)
Falguera (Antoni de)
Ferrà (Miquel R.)
Gay de Montellà (Rafel)
Gibert (Vicens M.^a de)
Leonart (Joseph)
Llongueres (Joan)
López Picó (Joseph M.^a)
Maragall (Joan)
Marquina (Rafel)
Martí y Sabat (Joseph)
Martorell (Geroni)

Maseras (Alfons)
Masó y Valentí (Rafel)
Moliné y Brasés (Ernest)
Montoliu (Manuel de)
Nicolau y d'Olwer (Lluís)
Obrador (Matéu)
Oliva (Victor)
Oliver (Miquel S.)
Ors (Eugeni de)
Pijoan (Joseph)
Prat de la Riba (Enrich)
Prat Gaballí (Pere)
Pugès (Manuel)
Puig y Cadafalch (Joseph)
Ras (Aureli)
Reventós (Manuel)
Riber (Mossèn Llorens)
Rosselló (Joan)
Rubió y Bellver (Joan)
Rubió y Lluch (Antoni)
Salvà (Maria Antònia)
Serra y Pagès (Rossend)
Sitjà y Pineda (Francesch)
Sunyol (Ildefons)
Tallada (Joseph M.^a)
Taltabull (Cristòfol)
Vinyas (Ramón)
Viura (Xavier)
Zanné (Geroni)

La Revista surt el dia 15 de cada mes; consta com a mínimum per cada número de 56 planes; conté il·lustracions en bells gravats, tirats en plechs de paper especial. Publica traduccions d'obres literàries notables.

De les obres de les quals s'envien dos exemplars se 'n dona compte en el lloch corresponent de la Revista.

Preu de subscripció: Espanya, 20 ptes. l'any o 10 el semestre. Estranger, 20 francs l'any. Número solt, 2 ptes.

Administració: Méndez Núñez, 3 y 5, Barcelona

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

J.HORTA : IMPRESSOR

Méndez Núñez 3 y 5
Telephon 2326

